

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน พื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

Community Participation in Land Use for Sustainable Agrotourism at Khlong Mahasawad in Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและมีฐานการผลิตได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ดีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การเกษตรเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงทำให้นักพัฒนาเริ่มค้นหาลู่ทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาการเกษตรเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร และรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ (วิฑูรย์, 2547) ที่เห็นได้จากการที่หน่วยงานรัฐบาลได้ส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรนำทรัพยากรทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตการเกษตรที่นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอันก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายองค์กรความรู้ของเกษตรกรนำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว (กรมวิชาการเกษตร, 2544)

คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครปฐมและเป็นสายน้ำที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นคลองขุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2525) เพื่อใช้เป็นเส้นทางเสด็จไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ อีกทั้งเป็นคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำเจ้าพระยานอกจากนี้คลองมหาสวัสดิ์เป็นคลองที่มีสภาพธรรมชาติสวยงาม มีระบบนิเวศทางน้ำที่สมบูรณ์และรักษาการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับสายน้ำเหมือนครั้งอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีจากความสำคัญดังกล่าว คลองมหาสวัสดิ์จึงได้รับการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตร

จังหวัดนครปฐม สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล, 2546) และเป็นการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ เพื่อผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนเมืองที่จะได้เรียนรู้และเข้าใจถึงความยิ่งใหญ่ของท้องถิ่นเกษตรไทย ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ได้พัฒนาเกษตรกรและความพร้อมของชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงการให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตรให้สามารถดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างมีคุณภาพโดยเน้นเกษตรกรเป็นศูนย์กลางและเน้นการพัฒนาให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาสำรวจลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในการดำเนินงานและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตั้งแต่รูปแบบการใช้ที่ดิน การจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวไปจนถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้โดยมุ่งหวังให้ได้ข้อมูลและผลการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวางแผนปรับปรุง พัฒนา และจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยมีเกษตรกรหรือชุมชนเป็นแกนกลางในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะการใช้ที่ดินของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณคลองมหาสวัสดิ์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานและจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะการใช้ที่ดินของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของเกษตรกรในการดำเนินงานและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณคลองมหาสวัสดิ์
3. ทำให้ทราบถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานและจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. ได้ข้อมูลและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนปรับปรุง พัฒนา และจัดการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา 3 หมู่บ้าน 2 ตำบล ได้แก่ บ้านวัดสุวรรณ บ้านหนองแคว ตำบลศาลายาและบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์

นิยามศัพท์

ชุมชน หมายถึง ราษฎรหรือเกษตรกรที่อาศัยอยู่ร่วมกันในตำบลศาลายา และตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

เพศ หมายถึง ความเป็นเพศชาย เพศหญิงของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ หมายถึง อายุของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งตามช่วงอายุต่าง ๆ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูก
ญาติ

อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพติดต่อกัน เช่น ทำสวน ทำไร่
ทำนา

อาชีพรอง หมายถึง อาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ทำเสริมในเวลาว่าง เช่น รับจ้าง ค้าขาย

รายได้ หมายถึง ตัวเงินที่ได้รับหรือเกิดจากการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพรอง

รายจ่าย หมายถึง ตัวเงินที่ได้ใช้จ่ายเป็นเงินสดในชีวิตประจำวัน

ภูมิลำเนา หมายถึง สถานที่ที่อยู่อาศัยนับตั้งแต่แรกเกิดหรือที่อยู่อาศัยเดิมของกลุ่มตัวอย่าง

การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง การรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อทำกิจกรรมในชุมชน
ร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การรวมกลุ่มเกษตรกรทำนา เป็นต้น

การเป็นสมาชิกการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อทำกิจกรรม
สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น กลุ่มคนขับเรือ กลุ่มนาบัว เป็นต้น

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง แรงผลักดันด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์
กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับ
การศึกษาครั้งนี้ คือ การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การเข้าร่วมประชุม/อบรมเกี่ยวกับการ
ใช้ที่ดินและการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง สภาพชีวิตความเป็นอยู่ รายได้ ฐานะ และการดำรงชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาในระดับต่างๆของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในการดำเนินงานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกรได้เรียนรู้ และหาประสบการณ์ด้านการเกษตร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในชุมชนจากสื่อประเภทต่าง ๆ ที่นำเสนอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยกำหนดการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ คือ มีส่วนร่วมน้อย มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมมาก

การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น หมายถึง การที่องค์กรท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือองค์กรอื่น ๆ ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมหรือช่วยเหลือสนับสนุน และพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางและการปฏิบัติการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว และปัจจัยแวดล้อมอย่างชาญฉลาด อันก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดเพื่อสนองตอบความจำเป็นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และชุมชนในระยะยาว

ลักษณะการถือครองที่ดิน หมายถึง ประเภทของเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของชุมชนในท้องถิ่น ได้แก่ โฉนดที่ดิน ที่ดินที่ถูกเก็บภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5) และเอกสารสิทธิ์สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.)

กรรมสิทธิ์ที่ดิน หมายถึง จำนวนพื้นที่ที่ดินที่กลุ่มตัวอย่างได้ครอบครองในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์

กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง ที่ดินที่ใช้เพื่อการประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย หรือใช้สำหรับทำกิจกรรมอื่นใดทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

การใช้ที่ดิน หมายถึง การนำที่ดินมาใช้ประโยชน์เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน บริการทางการท่องเที่ยว ฯลฯ

การใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ที่ดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือใช้เป็นที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรของเกษตรกรและเปิดให้เป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการท่องเที่ยว

การตรวจเอกสาร

การศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บริเวณพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. ความหมายของทรัพยากรดิน ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน
2. แนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายทรัพยากรดิน ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ความหมายของทรัพยากรดิน

บรรเจิด (2523) ได้ให้ความหมายของคำว่า ดิน เป็นเทหวัตถุธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิประเทศ และในธรรมชาติดินที่เกิดต่างกันย่อมมีความแตกต่างในลักษณะและคุณสมบัติของดินเอง ซึ่งปัจจัยที่ควบคุมการเกิดของดิน หรือปัจจัยที่ทำให้ดินแตกต่างได้แก่ สภาพพื้นที่ วัตถุต้นกำเนิด สิ่งมีชีวิต ภูมิอากาศ และระยะเวลา

พงษ์สันต์ (2547) ได้ให้ความหมายของดิน หมายถึง เทหวัตถุธรรมชาติซึ่งเป็นผลลัพธ์โดยตรงของหินแร่ที่ผุพังสลายตัวผสมคลุกเคล้ากับอินทรีย์วัตถุที่ได้จากการผุพังสลายตัวของซากพืชและสัตว์ โดยมีภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และระยะเวลาเป็นตัวการร่วมในการควบคุมลักษณะและสมบัติของดิน

ภาควิชาปฐพีวิทยา (2541) ได้กล่าวว่าการให้นิยามของคำว่า ดิน นั้นต้องขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดิน โดยทั่วไปดินแบ่งได้เป็น 2 แนวทางหลักคือ

1. ปฐพีวิทยาธรรมชาติ (pedology) แนวทางนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการกำเนิดดิน การจำแนก และการตรวจลักษณะดิน โดยเน้นดินในสภาพเทวดุธรรมชาติมากกว่าการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกพืช ดังนั้นดิน หมายถึง เทวดุธรรมชาติ (natural body) ที่ปกคลุมผิวโลกอยู่บาง ๆ เกิดขึ้นจากผลของการแปรสภาพหรือผุพังของหินและแร่ และอินทรีย์วัตถุผสมคลุกเคล้ากัน

2. ปฐพีวิทยาสัมพันธ์ (edaphology) แนวทางนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดินกับสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกพืช ดังนั้นแนวทางนี้ ดิน หมายถึง เทวดุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ รวมกันขึ้นเป็นชั้น (profile) จากส่วนผสมของแร่ธาตุต่าง ๆ ที่สลายตัวเป็นชั้นเล็กชั้นน้อยกับ อินทรีย์วัตถุที่เปื่อยผุพัง อยู่รวมกันเป็นชั้นบาง ๆ ห่อหุ้มผิวโลก และเมื่อมีอากาศ น้ำ ในปริมาณที่เหมาะสมแล้วจะช่วยคำนวณพร้อมทั้งช่วยในการยังชีพและการเจริญเติบโตของพืช

ทรัพยากรที่ดินแบ่งตามการใช้ประโยชน์ได้ 2 ประเภท คือ เนื้อดิน (soil) และที่ดิน (land) เนื้อดิน หมายถึง ชั้นของดินบนพื้นผิวโลกที่เกิดจากการทำปฏิกิริยาร่วมกันระหว่าง ลม ไฟ อากาศ และสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชที่มีต่อหินหรือที่เรียกว่า วัตถุต้นกำเนิดดิน มีอินทรีย์วัตถุ แร่ธาตุอาหาร น้ำ อากาศ และสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ในดินเป็นส่วนประกอบ ดินทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่าง สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตในระบบธรรมชาติ ใช้ประโยชน์ในการผลิตพืชผลทางการเกษตรและป่าไม้ (นิวัติ, 2542)

ทวี และ ศุภนิษฐ์ (2523) ได้ให้ความหมายดิน คือเทวดุธรรมชาติที่เกิดจากอินทรีย์วัตถุ และอนินทรีย์วัตถุผสมผสานคลุกเคล้าปะปนกันทั้งในสภาพของแข็ง ของเหลว ก๊าซ ดิน มีคุณสมบัติแตกต่างกันตามชนิดของเปลือกโลก และระยะเวลาที่ดินนั้นมีการเปลี่ยนแปลง วัฏฏนาการ

สวัสด์ (2543) ได้ให้ความหมายของดิน คือ วัตถุที่ปกคลุมผิวโลกเป็นชั้นบาง ๆ เกิดจากการสลายตัวของหินเปลือกโลกรวมกับอินทรีย์วัตถุ น้ำ และอากาศ ประกอบไปด้วยแร่ธาตุประมาณร้อยละ 45 อินทรีย์วัตถุประมาณร้อยละ 5 อากาศหรือช่องว่างระหว่างเม็ดดินประมาณร้อยละ 25 และน้ำซึ่งอยู่ตามช่องว่างของเม็ดดินประมาณร้อยละ 25 ดินมีความอุดมสมบูรณ์และคุณสมบัติอื่น

ต่างกันเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัตถุต้นกำเนิดดิน สิ่งมีชีวิตในดิน พืชพรรณธรรมชาติ และกิจกรรมของมนุษย์

สยามสมาคม (2542) ได้ให้ความหมายของดิน คือ เทหวัตถุธรรมชาติที่ปกคลุมผิวโลก เกิดจากการแปลงสภาพหรือสลายตัวของหิน แร่ธาตุ และอินทรีย์วัตถุผสมคลุกเคล้ากันตามธรรมชาติ รวมกันเป็นชั้นบาง ๆ เมื่อมีน้ำและอากาศที่เหมาะสมก็จะทำให้พืชเจริญเติบโตและยังชีพอยู่

มัตติกา และคณะ (2547) ได้ให้ความหมายของ ดิน (soil) หมายถึง เทหวัตถุธรรมชาติที่เกิดจากการสลายตัวของหินและแร่เป็นชั้นเล็กชั้นน้อยผสมคลุกเคล้ากับอินทรีย์วัตถุทับถมกันเป็นชั้น ๆ โดยผ่านขบวนการสลายตัวต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยปฏิกิริยาทั้งทางกายภาพ เคมีและชีวภาพ และผ่านขบวนการสร้างดินภายใต้เงื่อนไขของกาลเวลา และสภาพแวดล้อม ได้แก่ ภูมิอากาศ สิ่งมีชีวิต ภูมิประเทศ วัตถุต้นกำเนิดดินต่าง ๆ จนเกิดเป็นชั้นดินในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นห่อหุ้มโลก และเมื่อมีอากาศน้ำเป็นปริมาณที่เหมาะสมจะช่วยให้การยังชีพและการเจริญเติบโตของพืช และสัตว์ นอกจากนี้มนุษย์ยังสามารถใช้ประโยชน์สำหรับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เอื้อประโยชน์ให้ปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อมวลมนุษย์มากมาย

ความหมายของทรัพยากรดิน จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากการทับถมของซากพืชซากสัตว์เป็นเวลานาน โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เช่น น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสมจนเกิดเป็นดินชนิดต่าง ๆ

ความหมายของที่ดินและการใช้ที่ดิน

นิวัติ (2542) ได้ให้ความหมายว่าที่ดิน หมายถึง ผืนแผ่นดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือใช้เป็นที่ประกอบกิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น เป็นที่ตั้งบ้านเรือน เมือง โรงงานอุตสาหกรรม ทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยงาม เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่เพื่อประโยชน์ในการผลิตทางการเกษตร จะเห็นได้ว่าที่ดินมีความมั่นคงกว่าเนื้อดิน เพราะเนื้อดินซึ่งประกอบด้วยอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุต่าง ๆ นั้น ง่ายต่อการถูกชะล้างหรือการกัดเซาะด้วยน้ำและลม

สวัสด์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่าที่ดิน คือ ผืนแผ่นดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยถือเป็นทุนในการเกษตร

มัตติกา และคณะ (2547) ได้ให้ความหมายของ ที่ดิน (land) หมายถึง พื้นที่ผิวโลก ซึ่งครอบคลุมอาณาเขตบริเวณหนึ่ง ๆ บนเปลือกโลก อาจประกอบด้วยลักษณะของดินที่อยู่ชั้นล่างอย่างสมบูรณ์ หรือชั้นล่างอาจเป็นหินที่ยังไม่สลายตัวก็ได้ มีการใช้ประโยชน์และแบ่งอาณาเขตตามที่มนุษย์กำหนดไว้ จัดเป็นอสังหาริมทรัพย์สำหรับประชากรในประเทศต่าง ๆ ที่มีกฎหมายการถือครองที่ดิน และที่ดิน (land) มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง ดิน (soil) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของที่ดิน ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีความสลับซับซ้อนที่ประกอบด้วยสัตว์และพืช ที่มีขนาดและมีกิจกรรมแตกต่างกัน กิจกรรมหรือขบวนการธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดินแต่ละแห่งต้องอาศัยพลังงานจากดวงอาทิตย์ แร่ธาตุอาหาร และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ความแตกต่างของสภาพทางธรณี เช่น ความลาดชัน ระดับความสูงก็เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดพลังงานขับเคลื่อนหรือสะสมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพผิวดิน

บรรเจิด (2523) ได้ให้ความหมายของที่ดิน หมายถึง ที่ดินซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ อันอาจใช้ประโยชน์สนองความต้องการของมนุษย์ในทางต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนจากการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นเป็นสำคัญ

การใช้ประโยชน์ที่ดินและรูปแบบการใช้ที่ดินในประเทศไทย

การใช้ประโยชน์ที่ดิน (มัตติกา และคณะ, 2547) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นการกระทำของมนุษย์ที่เข้าไปจัดการกับที่ดินเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างตามที่ต้องการ ซึ่งอาจได้แก่ ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินจากป่าธรรมชาติ การปลูกสร้างสวนป่า ระบบการทำเกษตรต่าง ๆ ระบบการปลูกป่า ระบบวนเกษตร การทำสวนผลไม้ การทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้รวมถึงการสร้างเขื่อน การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนสวนป่า วนอุทยาน

การใช้ที่ดินในประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินจากพื้นที่ป่าไม้เป็นพื้นที่เกษตร และพื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่ชุมชน เมือง และอุตสาหกรรม

จากการรายงานของศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เมื่อปีเพาะปลูก 2538/39 อังโน นิวัติ (2542) ได้แยกประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 320,696,888 ไร่ แบ่งเป็นเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 131,270,893 ไร่หรือร้อยละ 40.93 ของเนื้อที่

ทั้งหมด เนื้อที่ป่าไม้ 83,450,623 ไร่หรือร้อยละ 26.02 และเนื้อที่ประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ได้จำแนกรวม 105,975,372 ไร่ หรือร้อยละ 31.05

สำหรับเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 131,270,893 ไร่ แบ่งเป็นที่นา 68,336,567 ไร่หรือร้อยละ 52.06 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด เป็นที่ปลูกพืชไร่ 32,228,127 ไร่หรือร้อยละ 24.55 เป็นที่ปลูกผลไม้และไม้ยืนต้น 20,998,898 ไร่หรือร้อยละ 15.99 เป็นที่ปลูกผักและไม้ดอก 931,164 ไร่หรือร้อยละ 0.71 และเป็นที่อยู่อาศัย 3,476,337 ไร่หรือร้อยละ 2.65 เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ 743,604 ไร่หรือร้อยละ 0.57 เป็นที่รกร้างว่างเปล่า 323,8848 ไร่หรือร้อยละ 2.47 ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ที่ดินได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะเนื้อที่ป่าลดลง รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง ส่วนพื้นที่เพาะปลูกกลับเพิ่มขึ้น ประชากรทั้งหมดของประเทศไทยประมาณร้อยละ 60 ยังคงยึดอาชีพทางการเกษตรกรรม (นิวัติ, 2542)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2531) ได้แบ่งประเภทของการใช้ดินเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร หมายถึง เนื้อที่ดินที่ครัวเรือนเกษตรกรได้ถือครองเพื่อใช้ทำประโยชน์โดยที่ดินนั้นจะเป็นที่ดินที่ครัวเรือนนั้นเป็นเจ้าของเอง หรือนำไปขายฝากแก่ผู้อื่น แต่ยังใช้ประโยชน์อยู่ หรือไม่คำนึงถึงว่าที่ดินนั้น จะมีเอกสารสิทธิ์หรือไม่ รวมที่ดินที่เกษตรกรเช่าหรือเสียค่าตอบแทนเพื่อเข้าใช้ประโยชน์ ได้แก่ ที่นา ที่ไร่ ที่ปลูกไม้ผล สวนผัก ไม้ดอก ทุ่งหญ้า และรวมถึงที่รกร้างว่างเปล่า และที่อยู่อาศัย
2. พื้นที่ป่าไม้ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวน ป่าคุ้มครองต่าง ๆ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง สวนป่า ป่าสัมปทาน และป่าต้นน้ำลำธาร และป่าที่ยังไม่ได้ดำเนินการสงวนไว้
3. พื้นที่ส่วนที่ยังไม่ได้จำแนก หมายถึง พื้นที่ส่วนอื่น ๆ เนื้อที่ยังไม่ได้จำแนกเป็นสัดส่วน เช่น ที่ชุมชน แม่น้ำ ทางหลวง ทางรถไฟ สนามบิน

ความหมายของการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงสมรรถนะของดินและความเหมาะสมของพืชที่นำมาเพาะปลูก การใช้ประโยชน์ที่ดินต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้เป็นเวลานาน และต้องสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้มีธาตุอาหารที่จำเป็นแก่พืชอย่างสม่ำเสมอด้วย

แนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก หรือ World Tourism Organization ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อเอื้อให้สามารถใช้ประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (WTO, 1997)

วรรณ (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเกิดผลดีต่อท้องถิ่นในด้านการสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการวางแผนด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้เป็นการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์อันยาวนานที่สุดโดยมีหลักการดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอคิ (using resource sustainable) คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ประหยัด โดยคำนึงถึงคุณค่าธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็นและลดอัตราของเสีย (reducing over-consumption and waste) มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หายากทดแทนรวมทั้งการวางแผนการจัดการเกี่ยวกับของเสียและสิ่งปฏิกูล
3. ส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (maintain diversity) ให้เป็นที่ชื่นชมและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่น
4. ร่วมมือกับองค์กรอื่น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning) เป็นการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว
5. ส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (supporting local economy) โดยการส่งเสริมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ นโยบาย เงินทุน กิจกรรม ฯลฯ
6. การพัฒนาบุคลากร (training staff) การฝึกอบรมวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมเฉพาะด้าน อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
7. จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือด้านการท่องเที่ยว (marketing tourism responsibility) เป็นการบริการด้านการขายอย่างหนึ่งแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย
8. การประเมินผลหรือการวิจัย (research) มีการประเมินผล ตรวจสอบผลดี ผลเสีย ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะต้องร่วมมือกันจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและวางมาตรฐานการบริการด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุด และปัญหาน้อยที่สุด และดรชนี (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนของระบบนิเวศว่าเป็นการใช้ประโยชน์การท่องเที่ยวที่ไม่ทำอันตรายต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมจนไม่สามารถฟื้นฟูกลับสู่สภาพดั้งเดิมได้ในระยะเวลาที่เหมาะสม

นพคต (2546) ได้ให้ความหมาย การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ แก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและในอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป แนวคิดของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (2004) ได้อธิบายคำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม หลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นแค่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม แต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องครอบคลุมถึงการตลาดด้วย ซึ่งโดยทั่วไปนั้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม รวมถึงวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันจนถึงคนในรุ่นอนาคตด้วย

ดังนั้นหลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขององค์การการท่องเที่ยวโลก (2004) คือ

1. การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด
2. การเคารพในสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชุมชน
3. การสร้างความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholders) นอกจากนี้ก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมแล้ว การที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว รวมไปถึงจะต้องรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือที่ใช้เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ข้อดี ข้อเสีย เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไข เพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

องค์การการท่องเที่ยวโลกได้กำหนดกรอบหลักการในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (สุรเชษฐ์, 2547)

1. การพัฒนาและบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (carrying capacity) ทั้งกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม
2. ตระหนักถึงความต้องการชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (local needs/ participation benefit)

3. กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือนันทนาการที่จัดขึ้น ต้องเน้นประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้มาเยือน (quality experience)
4. ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น (learning and understanding)
5. เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น (nature and local architecture)
6. ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับประเทศ (integrated development)
7. พัฒนารฐานข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบ และตัดสินใจ (database)

จากหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนข้างต้น มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาและการบริหารจัดการ 3 ประการ คือ คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คุณภาพประสบการณ์การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น นอกจากนี้ นพดล (2546) ได้กล่าวถึงหลักการการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ประกอบด้วยหลักการ 10 ประการ ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ (using resource sustainable) หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอย่างเพียงพอ หรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดให้คุ้มค่า โดยคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย
2. การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

3. การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมนั้น จะเป็นแนวทางให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

4. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นและลดการก่อของเสีย (reducing over-consumption and waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้อง จัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือลดต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการสามารถนำงบประมาณที่เหลือไปใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้ ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ เช่น การใช้ซ้ำ แปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

5. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (maintain diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษา และส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

6. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ จะต้องประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กับแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ แผนพัฒนาของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

7. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

8. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น (involving local communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรร่วม โดยเข้าร่วมลักษณะหน่วยงานร่วมจัด และยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

9. ประชุมปรึกษารื้อกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (consulting stakeholders and the public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมประชุมปรึกษารื้อทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการตลาด โดยจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้ง ในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

10. การพัฒนาบุคลากร (training staff) หมายถึง การพัฒนาบุคลากรของบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน พัฒนาโดยการให้ความรู้ ฝึกอบรม ให้ความรู้ แนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

11. จัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (marketing tourism responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูล ข่าวสารการท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อการเผยแพร่

12. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (undertaking research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มคุณค่าคุณภาพต่อแหล่งท่องเที่ยวต่อการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนา การท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษา วิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความประทับใจ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

นอกจากหลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 10 ประการ แล้วการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับทิศทางด้านขีดความสามารถ ในการรองรับ (carrying capacity) ของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งขีดความสามารถในการรองรับ ของทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่สามารถจะแบกรับ

ไว้ได้ ดังนั้นขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงวัดได้ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ในทุกเวลาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ในปริมาณที่จะทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุด สำหรับแนวคิดขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีแนวคิดพื้นฐานของขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันต้องรักษาความสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยวในทุกวิถีทาง และเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

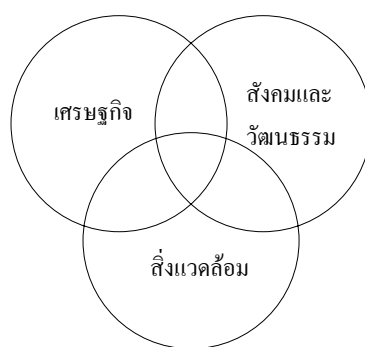
ลินธู (2546) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน คู่กันรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

จากกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกเมื่อมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) เมื่อปี 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ (ลินธู, 2546) ประกอบด้วย

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน

จากการพัฒนาทั้ง 3 ประการมีผลต่อการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยว และระบบการจัดการท่องเที่ยวในการหาทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) ในการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการและให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเองโดยได้ให้นิยาม การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจการวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลานและเกิดประโยชน์สู่ท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

การบูรณาการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนา ด้านต่าง ๆ เข้าด้วย ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการผสมผสานการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม

มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากร ซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม

มิติด้านสังคม มุ่งให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องเห็นตรงกันที่จะนำฐานทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กรมวิชาการเกษตร (2544) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่น่าเอาใจใส่ชีวิต วัฒนธรรมประเพณีการประกอบอาชีพของเกษตรกร ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาผสมผสานด้วยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอันก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายของค้ำความรู้อของเกษตรกรนำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญา และเทคโนโลยีการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นชัดเจนว่ามีใช้เป็นแนวทางของ Ecotourism หรือ Soft-tourism (สรัสวดี, 2540) แต่จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวประเภทนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างการนำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบของกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีความหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงามมาจัดให้มีระบบการบริหารจัดการโดยเกษตรกรหรือชุมชนเกษตร โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์และยึดหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของระบบนิเวศเป็นการอนุรักษ์ฐานการเกษตรให้คงอยู่ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมกับการพัฒนาพื้นที่ทางเกษตรให้มีคุณภาพต่อไป

สุรเชษฐ์ (2541) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งพืชไร่พืชสวน ชาวเกษตรกรจะเป็นผู้นำหรืออาจจะมีมัคคุเทศก์นำ แต่ได้มีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร รวมทั้งดำเนินงานในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบางครั้งนักท่องเที่ยวเองเข้าไปร่วมช่วยเหลือเกษตรกร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมชุมชนภาคเกษตรกรรม เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวชนบท ศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในเรื่องเกษตรกรรม ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งเกษตรกรรมในรูปแบบดั้งเดิม และเกษตรกรรมที่มีความก้าวหน้าทันสมัย รวมถึงได้เที่ยวชมทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ โดยเกษตรกรและชุมชนนั้นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลัก สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว มีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งมีการวางแผนป้องกันและวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบซึ่ง (ราณี, 2547) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรหรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก
2. เป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ทางการเกษตรเป็นหลัก
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร
5. เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเกษตรกรในด้านของกระบวนการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน การเสริมสร้างการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติของท้องถิ่น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2543) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวโดยใช้ องค์ประกอบ ดังนี้

1. การให้นิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบ

การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบปัจจัยภายในที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว บริการ นักท่องเที่ยว จากการพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะมีลักษณะดังนี้

2. แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเกษตรที่สามารถดึงดูดและ เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

3. บริการ หมายถึง มีจัดไว้ให้รองรับเพื่อสนองตอบตามมาตรฐานความต้องการของ นักท่องเที่ยว

4. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ต้องการได้รับความรู้และเพลิดเพลินมีความสามารถและ ยินดีจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการ

5. การให้นิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ

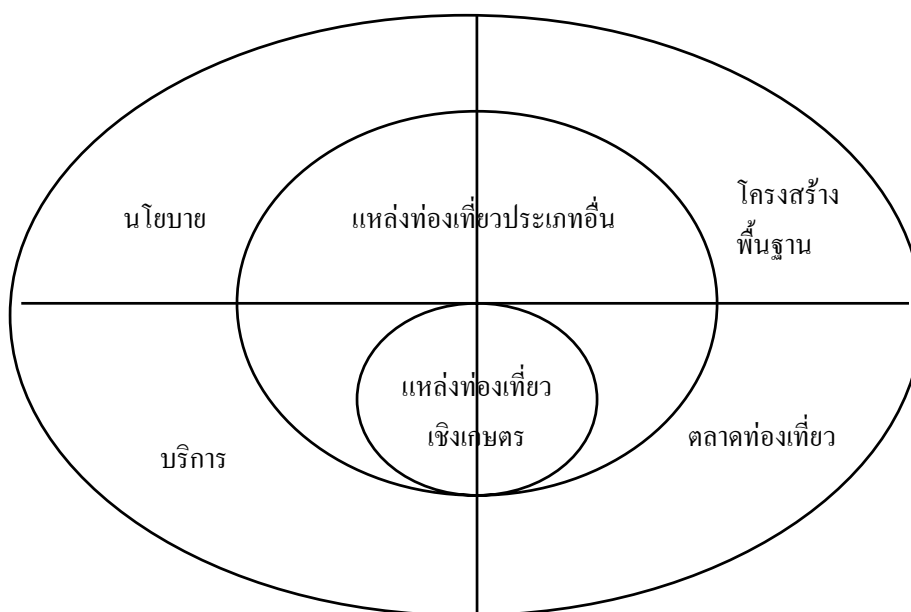
การใช้หลักการดังกล่าวนี้เพื่อให้คำนิยามและความหมาย โดยใช้หลักการเชิงระบบ โดยพิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีปัจจัยที่ใช้ (input) กระบวนการ (process) และผลได้รวมทั้ง ผลข้างเคียง (effect) หรือกระทบ (impact)

ปัจจัยที่ใช้ หมายถึง ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก รวมทั้ง บริหารกระบวนการ หมายถึง การบริหารและการจัดไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ผลได้ หมายถึง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและรายได้ของเกษตรกร ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้น ทั้งทางบวกและลบ

6. การให้นิยามโดยหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

เป็นการพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับการคำนึงถึงปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการจัดระบบบริหารและการจัดการที่ดี จึงให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบการจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิดผลด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างของความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะรวมองค์ประกอบทุกส่วนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากการจัดการส่วนผสมขององค์ประกอบให้ได้สัดส่วนและทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แล้ว ต้องคำนึงถึงการจัดการหรือสร้างส่วนผสมของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้แบ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ใช้สำหรับการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ โดยวางแผนเป้าหมายการตลาดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก

ในกรณีนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูงหรือมีขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมมาก คือ ตลาดเกษตรกร ส่วนประเภทอื่นจัดให้เป็นการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจุดหมายหลักมีความพึงพอใจกับการท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร เป็นแบบการพัฒนาที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและเป็นจุดหมายการเดินทาง เนื่องจากพื้นที่เกษตรมีขนาดใหญ่และเป็นการเกษตรที่ดึงดูดใจสูง เช่น ตลาดน้ำ

ในการพัฒนารูปแบบนี้มีตลาดเฉพาะ รวมถึงนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่ต้องการทัศนศึกษา พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อขยายผลผลิตทางการเกษตร การผลิต และวิถีชีวิต

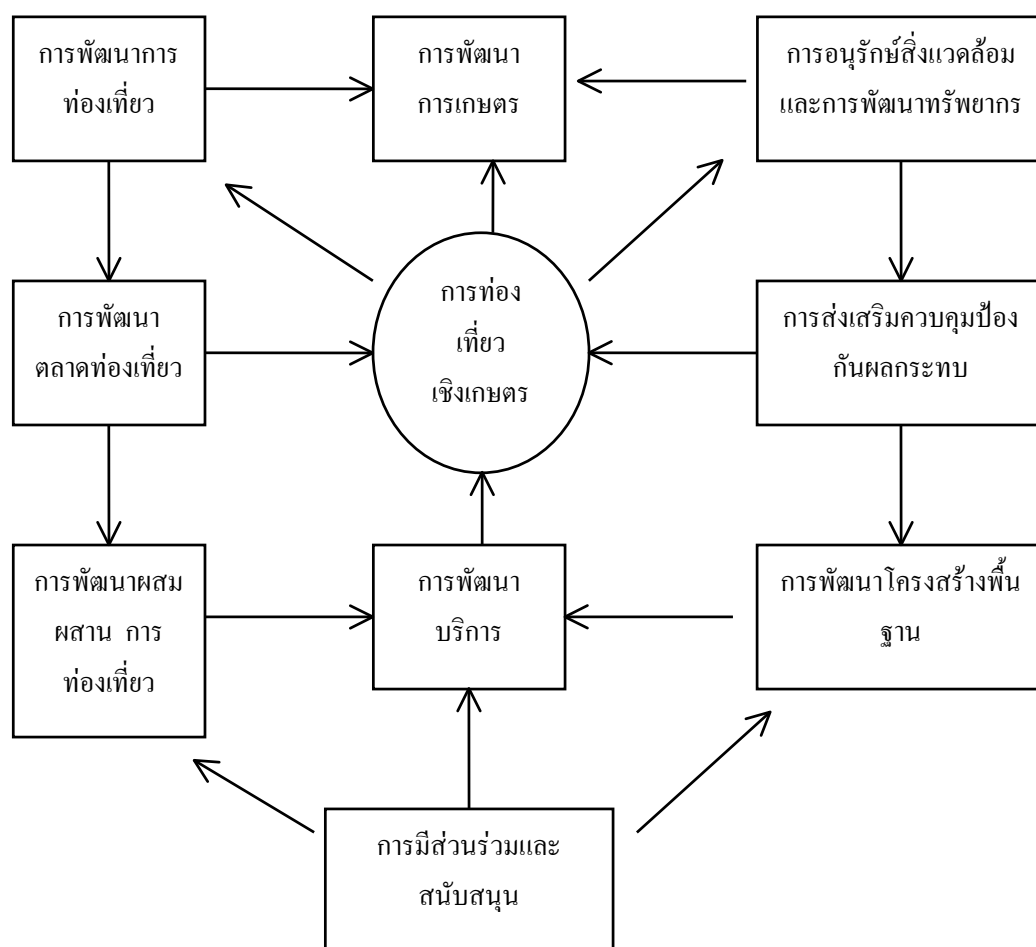
3. จุดเชื่อมโยง/เส้นทางผ่าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพ เป็นจุดท่องเที่ยวและที่กระจายรายได้ ซึ่งอาจจะไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเป้าหมายการเดินทาง จึงกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นตลาดเกษตรกร หรือแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีความน่าสนใจก็ได้

ในการพัฒนาจัดเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อการสร้างชื่อเสียงสินค้าเกษตร การขยายผลผลิตหรือจัดเป็นที่พัก ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยดึงดูดที่เดินทางท่องเที่ยวผ่าน

4. แหล่งเฉพาะ เป็นกรณีที่แหล่งเกษตรจัดเป็นจุด/พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความดึงดูดใจสูง เช่น การเกษตรที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตร หรือแหล่งผลิตเกษตรที่หายาก

ในการพัฒนาสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นเป้าหมายในการเดินทาง หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบที่สำคัญในโครงข่ายการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 2

แนวคิดและกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ภาพที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

วรรณ (2546) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จทางการเกษตร
2. เป็นสถานที่ที่มีความพร้อมที่จะบริการ หรือจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉพาะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
3. มีวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ที่คอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ นำชมสถานที่ และบริการ ด้านความสะดวกปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. นักท่องเที่ยวควรรู้ถึงข้อควรปฏิบัติ และข้อควรละเว้น และมีจิตสำนึกต่อการ รักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่นั้นมีสภาพแวดล้อมที่ดี
5. นักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และประสบการณ์

นอกจากนี้ นาดยา (2547) ได้แบ่งลักษณะของการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทางการเกษตรได้ดังนี้

1. การกสิกรรม หมายถึง การประกอบพืชไร่ พืชสวน จำแนกเป็น
 - 1.1 การทำนา วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเพาะปลูกข้าว โดยใช้โคกระบือไถนา การเก็บเกี่ยวและการนวดโดยใช้แรงงานคน วัฒนธรรมการทำนาสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
 - 1.2 การเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักร่วมกับไม้ผล หรือการทำนาควบคู่กับการเลี้ยงปลา
 - 1.3 สวนผลไม้ เป็นการปลูกไม้ผลต่าง ๆ ทั้งไม้ผลเมืองร้อน และไม้ผลเมืองหนาว ซึ่งสามารถจัดเป็นเทศกาลผลไม้ได้ของแต่ละท้องถิ่น หรือให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนได้

1.4 ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นการเพาะปลูกไม้ดอกทั้งเมืองร้อนและเมืองหนาว เพื่อส่งขายและส่งออก

1.5 ศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลอง ซึ่งอาจเป็นของหน่วยงานราชการหรือเอกชน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

1.6 ตลาดการเกษตร เป็นตลาดที่มีผลผลิตทางการเกษตรจำหน่าย

2. การประมง มีกิจกรรมการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ก่อให้เกิดประเภทหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านประมง ดังนี้

2.1 แหล่งผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ฟาร์มกุ้ง บ่อเลี้ยงปลา

2.2 การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวประมง เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ตามหมู่บ้านชาวประมง

2.3 การบริโภคผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เช่น การรับประทานอาหารทะเลในแถบเมืองชายทะเล

3. การปศุสัตว์ แบ่งออกเป็นเลี้ยงสัตว์ใหญ่ และเลี้ยงสัตว์เล็ก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถ นำนักท่องเที่ยวชมในฟาร์มด้วย

4. การทำป่าไม้ เป็นการทำสวนป่าเศรษฐกิจพร้อมกับการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ในปี 2541 ตลาดนักท่องเที่ยวอันดับแรกของประเทศไทย คือ ตลาดนักท่องเที่ยว กลุ่มเอเชียและแปซิฟิก มีจำนวนถึง 5,190,321 คน (ร้อยละ 62.18) ตลาดที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 คือ ตลาดนักท่องเที่ยว กลุ่มยุโรป (ร้อยละ 24.08) อเมริกา (ร้อยละ 5.72) ส่วนที่เหลือเป็นนักท่องเที่ยวแอฟริกา และ ตะวันออกกลาง

เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตลาดที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาจะไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวหลักและแทรกการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้าไปโดยมีกิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วม เพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตการเกษตรและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้ศึกษาและพบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต่างประเทศ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในมาเลเซีย ซึ่งอยู่ในเขตอนุรักษ์ Bersia Grazing โดยเกษตรกร kanpurng Bersia ที่ล้อมรอบด้วยป่าที่สมบูรณ์และมี pandok ซึ่งเป็นเรือนแบบโบราณทำด้วยไม้ให้นักท่องเที่ยวพัก มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว เลี้ยงปศุสัตว์ ตกปลา ดูสัตว์ เดินป่า การเข้าชมวิถีชีวิตคนพื้นเมือง Orang Asli นอกจากนี้ยังมีสวนเกษตร (agriculture park) ซึ่งเป็นสวนเกษตรแห่งแรกในโลก จัดตั้งไว้สำหรับนิทรรศการเกี่ยวกับการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเกษตรของประเทศ และยังเป็นแหล่งทำการค้นคว้าทางด้านการเกษตร เช่น การทำนา การเลี้ยงสัตว์

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอเมริกา มีตามทุ่งหญ้าแพรรีและแถบ west coast เช่น เมือง Denver ถือได้ว่าเป็นรัฐที่สูงที่สุดในอเมริกา มีเทือกเขาริโอกี้พาดผ่าน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การขี่ม้า ชมวิว มีบริการทัวร์ของท้องถิ่นนำเที่ยวโดยรถม้า ชมฟาร์มม้า เป็นแหล่งกิจกรรมที่สำคัญของรัฐ มีสวนผลไม้หลากหลาย เช่น พีช แอปเปิ้ล องุ่น แอปปริคอต เนื่องจากมีองุ่นเป็นจำนวนมาก จึงเกิดอุตสาหกรรมไวน์ในครัวเรือนอยู่ทั่วไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแถบออสเตรเลีย จะกระจายอยู่ในแถบออสเตรเลียตะวันตก เช่น เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์ ซึ่งจะมีชื่อเสียงมากในเรื่องกีฬาทางน้ำ และฟาร์มโคนม เมืองนี้ยังเป็นแหล่งผลิตไวน์ที่ขึ้นชื่อ มีโรงงานผลิตไวน์มากถึง 30 กว่าแห่ง Leeuwin Estate เป็นแหล่งผลิตไวน์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง นอกจากเป็นโรงงานผลิตไวน์ยังเปิดเป็นร้านอาหารพื้นเมืองและมีไวน์ให้ลองชิมและแสดงการผลิตไวน์ในกระบวนการต่าง ๆ เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์นี้มีฟาร์มสเตย์ (farm stay) หลายแห่งในราคาไม่แพง เช่น Berry Farm มีกิจกรรมการเก็บลูกสตอเบอรี่ บลูเบอรี่ เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวไว้ว่ารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพเกษตร จึงทำให้มีการแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (types of agro-tourism source) ซึ่งพิจารณาจากความเกี่ยวเนื่องความเชื่อมโยงของการเกษตร และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รูปแบบด้านทรัพยากร	รูปแบบด้านทรัพยากร การเกษตร	รูปแบบด้านกิจกรรม	รูปแบบด้านกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
1. ท่องเที่ยวธรรมชาติ เชิงเกษตร	1. กิจกรรม 2. ประมง 3. ปศุสัตว์ 4. ป่าไม้ 5. การเกษตรแบบผสมผสาน	การท่องเที่ยวแบบ ผจญภัย เชิงเกษตร	1. การล่องแพในสวนป่า 2. การขี่ม้า ชมฟาร์ม 3. การขี่มอเตอร์ไซค์วิบาก
2. ท่องเที่ยววัฒนธรรม เชิงเกษตร	1. เทศกาลประเพณีด้านการ เกษตร 2. ศิลปการแสดงที่เกี่ยวข้อง กับการเกษตร 3. ภูมิปัญญาการเกษตร	การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เชิงเกษตร	1. การชมพิพิธภัณฑ์ การเกษตร 2. การเยี่ยมชมโรงงาน บ่มยาสูบ
3. ประวัติศาสตร์เชิงเกษตร	1. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านการ เกษตร 2. พิพิธภัณฑ์การเกษตร	การท่องเที่ยวแบบทางเลือก เชิงเกษตร	การเยี่ยมชมโครงการ พระราชดำริเกษตร ผสมผสาน
4. ท่องเที่ยวปรากฏการณ์ พิเศษ	การออกดอกของทุ่ง ทานตะวัน	การท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูน ความรู้ ประสบการณ์ เชิงเกษตร	การเยี่ยมชมตัวอย่างและ ฟังบรรยายการผลิต การสัมมนา
5. ท่องเที่ยวชุมชน	การท่องเที่ยวประมง พื้นบ้าน	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเกษตร	การชมการแสดงพื้นบ้าน การเที่ยวชมวิถีชีวิตเกษตรกร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542)

จากความหมายข้างต้นกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เน้นให้เกษตรกรและชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกันจนเป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรที่มีคุณค่า

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

กรณีกา (2524) ได้สรุปคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชน บุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามาร่วมรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ทวิทอง (2527) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมอบอำนาจพื้นฐานกลับคืนสู่ประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนจะมีโอกาสกำหนดการพัฒนาาร่วมรับผิดชอบ การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ อันมีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ภายใต้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา โดยผ่านกระบวนการคิดวางแผนตัดสินใจเพื่อดำเนินการหรือปฏิบัติการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม และการประเมินผลร่วมกัน

รัฐปกรณ (2548) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นหลักการพื้นฐานและองค์ประกอบสำคัญ ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเพราะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยที่ไม่ต้องรอรับนโยบายหรือคำสั่งจากรัฐฝ่ายเดียว ทั้งนี้ เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีทรัพยากรสภาวะแวดล้อม การสะสมทางภูมิปัญญาตลอดจนเงื่อนไขและปัจจัยที่แตกต่างกันอันมีผลให้ความต้องการและแนวทางการจัดการประโยชน์สุขของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปด้วย การส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้ตามสมควรจึงเป็น สิ่งจำเป็นและสอดคล้องกับความเหมาะสมกับความเป็นจริงภายในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชน ในท้องถิ่นตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของท้องถิ่นเอง อันน่าจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าที่รัฐเป็นผู้กำหนดหรือควบคุม เพราะการดำเนินการของรัฐโดยทั่วไป ย่อมผ่านทางเจ้าหน้าที่ของส่วนกลางซึ่งจะมีบทบาทหรือทัศนคติที่มุ่งรักษาประโยชน์ของรัฐ จนอาจละเลยความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของแต่ละท้องถิ่น

นรินทร์ชัย (2546) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้ามาร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วย แท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

สุริย์ (2531) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมว่าเป็นความร่วมมือปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สุวรรณี (2536) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชน ได้ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาการดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมวางแผนโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในลักษณะของการเสียสละแรงงาน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หรือชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ทนงศักดิ์ (2534) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดแก้ไขปัญหา ความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานนอกน้อยที่สุด

ไพรัตน์ (2527) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

จากความหมายข้างต้น กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคน รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยกัน

นรินทร์ชัย (2546) กล่าวถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ความจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในประการสำคัญ เนื่องจากการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ของไทย ในหลักการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า “ได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริม และคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

2. ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมโดยทั่วไป (นรินทร์ชัย, 2546) ให้เหตุผลของความจำเป็นในการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปไว้ดังนี้

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนมีความห่วงใย จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม

2.2 เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่างๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ หรือในบางกรณี ที่หน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้น ๆ ได้ หรือต้องรับความสนใจสนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชน จึงจะสามารถดำเนินการได้

2.3 เมื่อตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล

2.4 เพื่อหาทางเลือกที่ดีกว่า การมีข้อมูลบางทีอาจจะไม่ดี หรือแนวคิดที่ไม่เหมาะสมเสมอไป หรือการนำแผนไปใช้ที่อื่นซึ่งต่างจากสภาพแวดล้อม บางครั้งต้องให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือผู้ใช้ประโยชน์จากโครงการมาร่วมให้ความเห็นด้วย

2.5 เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความจริง และยุติธรรม ภายใต้ระบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมจากประชาชนเสมือนการให้ตรวจสอบ การทำงานของหน่วยงาน นอกจากนี้การที่กลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วม โดยร่วมในการค้นปัญหา ร่วมวางแผน ฯลฯ หมายถึง การได้ให้ความเป็นธรรมที่พวกเขาจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น

2.6 ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ถ้าไม่มีส่วนร่วม

2.7 ประชาชนอยู่ใกล้จุดเหตุการณ์รับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง

2.8 จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายฝ่าย ร่วมดูแล ผลประโยชน์ของตน เพราะส่วนใหญ่ผลประโยชน์จากการพัฒนาตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่ม

3. ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมทางด้านการพัฒนาการเกษตร

ตามที่ (Chambers et al., 1989) ได้กล่าวไว้ว่าเกษตรกรได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีและการพัฒนาไม่เท่ากัน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ยากจน (resource poor farmer) ที่มักต้องทำเกษตรในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำชลประทาน (ในประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 75% ที่ไม่มีน้ำชลประทาน) และที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์ จึงมีความเสี่ยงสูงทำให้เทคโนโลยีเป็นไปได้ยาก เป็นเหตุให้การที่เกษตรกรยากจนไม่ยอมรับเทคโนโลยี เพราะรับแล้วใช้ไม่ได้หรือใช้แล้วไม่คุ้มค่า ทำให้นักวิชาการยอมรับว่าการที่เกษตรกรไม่ยอมรับเทคโนโลยีแผนใหม่ไม่ใช่เกิดจากเกษตรกร แต่เทคโนโลยีเป็นอดีตที่คิดขึ้นมาไม่ตรงกับไร่นาและวิถีชีวิตที่ซับซ้อนของเกษตรกรที่ยากจน ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดจากที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยี (transfer of technology) โดยถ่ายทอดจากนักวิจัย สู่เกษตรกร แล้วส่งต่อเกษตรกร มาเป็นแนวใหม่ให้เกษตรกรมีส่วนร่วม โดยให้เกษตรกรใช้ประสบการณ์ความรู้ คิดค้นหาปัญหาโดยเกษตรกร แล้วทดลองวิจัยด้วยตนเองเพื่อแก้ไขปัญหา และหาสิ่งที่เหมาะสมกับสภาพตนเองให้มาก เป็นการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมของเกษตรกรเป็นลำดับที่ 1 คือ farmer first

4. ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญมาก หากไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมก็จะเกิดความขัดแย้งและชุมชนก็แบ่งออกเป็นฝ่ายได้ง่าย ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะมีโอกาสลดระดับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ คือ

4.1 ชุมชนอาจเกิดความรู้สึกหวาดกลัวหรือเกิดมีความเสี่ยงสูงถ้าโครงการนั้นเกิดขึ้นโดยขาดการมีส่วนร่วม

4.2 ประชาชนจะไปรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นพวกกันแน่นแฟ้นขึ้น

4.3 เริ่มขยายประเด็นขอบเขตปัญหาออกไปเรื่อย ๆ

4.4 การสื่อสารระหว่างคู่กรณีเกิดการบิดเบือนมากยิ่งขึ้น

4.5 จุดยืนจะกลายเป็นจุดที่ตายตัวสุดโต่ง ยากที่จะปรับความเข้าใจกันได้

4.6 เปลี่ยนเป้าหมายเป็นความรุนแรง อาจเกิดขึ้นทั้งทางอารมณ์ จิตใจ ร่างกาย โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล

5. ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมทางการพัฒนาอุตสาหกรรม

นรินทร์ชัย (2546) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมมีหลักการ 8 ประการ คือ

1. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
2. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
3. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดี มาตั้งแต่เกิด
4. เชื่อว่าชุมชนต่าง ๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในระดับหนึ่ง
5. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง
6. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้นได้
7. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ
8. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม

Kasperson and Breitbank (1974) ได้เสนอมาตรวัดระดับการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) พิจารณาจากความถี่ของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง และมีระยะเวลาของการกระทำที่ยาวนาน 2) พิจารณาจากคุณภาพของการเข้าร่วม โดยพิจารณาจากผลและผลกระทบของการกระทำ เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่น

สนธิ (2547) ได้เสนอระดับการมีส่วนร่วม ออกเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. รัฐเข้าควบคุมแรงกดดัน (manipulation) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการดำเนินการและควบคุมด้วยรัฐ
2. เข้าร่วมแต่ไม่มีผลในการตัดสินใจ (therapy) คือ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ
3. ร่วมรู้ข้อมูล (information) คือ การที่ประชาชนเข้ามาร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ
4. ร่วมให้คำปรึกษา (consultation) คือ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ
5. ร่วมแสดงความคิดเห็น (placation) คือ ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน
6. เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership) คือ ประชาชนร่วมเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาหรือการดำเนินงาน
7. ตัวแทนเข้าร่วมตัดสินใจ (delegated Power) คือ ประชาชนสามารถเข้าร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ

8. ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (citizen control) คือ ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจในทุกกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 8 ขั้นตอน ได้ดังนี้

1. รัฐเข้าควบคุมแรงกดดัน (manipulation)	}	ไม่มีส่วนร่วม
2. เข้าร่วมแต่ไม่มีผลในการตัดสินใจ (therapy)		
3. ร่วมรู้ข้อมูล (information)	}	มีส่วนร่วมบางส่วน
4. ร่วมให้คำปรึกษา (consultation)		
5. ร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)		
6. เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)	}	มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
7. ตัวแทนเข้าร่วมตัดสินใจ (delegated Power)		
8. ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (citizen control)		

Chapin (1977) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยได้กำหนดระดับของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรของชุมชน ไว้ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่าง ๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุม เสนอแนะต่าง ๆ ในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม โดยการเป็นสมาชิกหรือ เป็นกรรมการของชุมชน
4. เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การยอมรับใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจสั่งการ

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

คลองมหาสวัสดิ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดนครปฐม เป็นคลองขุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2525) เป็นคลองที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน จุดเริ่มต้นอยู่ที่คลองบางกอกน้อย ริมวัดชัยพฤกษ์มาลา เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพฯ และไปสิ้นสุดที่แม่น้ำท่าจีนบริเวณศาลเจ้าสุบิน ตำบลจี่วราช อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความยาวตลอดลำคลอง 27 กิโลเมตร (สำนักงานเกษตรอำเภอฟุทธมณฑล, 2547)

การเดินทางสู่คลองมหาสวัสดิ์สามารถเดินทางจากกรุงเทพฯถึงอำเภอฟุทธมณฑล ระยะทางประมาณ 20 – 25 กิโลเมตร ใช้ถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี ถึงแยกพุทธมณฑลสาย 4 เลี้ยวขวาไปทางมหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลาया) จากนั้นเลี้ยวซ้ายผ่านที่ว่าการอำเภอฟุทธมณฑล ตรงไปประมาณ 2 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าวัดสุวรรณาราม โดยมีรถประจำทางปรับอากาศ สาย 515 (อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ – ศาลาया) ใช้เวลาประมาณ 45 นาที อัตราค่าโดยสารราคา 22 บาท และรถไฟสายใต้ออกจากสถานีบางกอกน้อยถึงสถานีวัดสุวรรณาราม ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง อัตราค่าโดยสาร 5 บาท

ภาพที่ 3 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ที่มา: www.tourismthailand.org/agrotourism/indexx.htm (10 พฤษภาคม 2548)

ลักษณะภูมิประเทศ

คลองมหาสวัสดิ์มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำในคลองตลอดทั้งปี บริเวณริมคลองมีการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร และมีพื้นที่บริการสำหรับนักท่องเที่ยว

ลักษณะภูมิอากาศ

มีอากาศค่อนข้างร้อนตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 34 – 41 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 15 – 25 องศาเซลเซียส (สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล, 2547) ความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศค่อนข้างสูง โดยมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 96% และมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยต่ำสุด 52%

ข้อมูลกลุ่มชุดดิน ความเหมาะสมของดินและคุณภาพดิน

สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2546) ได้จำแนกกลุ่มชุดดินในพื้นที่บริเวณคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งมีชุดดินทั้งหมด 4 ชุด คือ ชุดที่ 1 ดินชุดโลกกระเทียม ชุดที่ 2 ดินชุดอุรุษยา ชุดที่ 3 ดินชุดบางเลน และชุดที่ 8 ดินชุดค่านินสะดวก ดังนี้

กลุ่มดินชุดที่ 1 ดินชุดโลกกระเทียม ลักษณะทั่วไป เนื้อดินเป็นดินเหนียวจัด หน้าดินแตกกระแหวเป็นร่องลึก สีดินส่วนมากเป็นสีดำหรือสีเทาแก่ เกิดจากดินกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้าบริเวณเทือกเขาหินปูน สภาพพื้นที่พบตามที่ราบลุ่ม มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลางถึงสูง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) 6.5 – 8.0 ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดินเหนียวจัด การไถพรวนลำบากดินแห้งจะแตกเป็นร่องลึกทำให้นํ้าซึมหายได้ง่าย

กลุ่มดินชุดที่ 2 ดินชุดอุรุษยา ลักษณะทั่วไป เนื้อดินเป็นดินเหนียว สีดินเป็นสีเทาแก่หรือสีเทา พบตามที่ราบลุ่มภาคกลางส่วนใหญ่ มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) 4.5 – 5.5 ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปฏิกริยาดินค่อนข้างเป็นกรดจัด

กลุ่มดินชุดที่ 3 ดินชุดบางเลน ลักษณะทั่วไปเนื้อดินเป็นดินเหนียว สีดินเป็นสีเทาเข้ม สีนํ้าตาลปนเทาเข้ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) 5.5 – 6.5 ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ถ้าเป็นที่ลุ่มมาก ๆ จะมีปัญหาเรื่องน้ำท่วม

กลุ่มดินชุดที่ 8 ดินชุดคําเนินสะดวก ลักษณะทั่วไปเนื้อดินเป็นดินเหนียว ดินบนมีการทับถมเป็นชั้น ๆ ของดินและอินทรีย์วัตถุที่ได้จากการขุดลอกร่องน้ำ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) 6.0 – 7.0 ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน การยกร่องดินใหม่ ๆ จะมีปัญหาเรื่องดินเค็ม

การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินบริเวณคลองมหาสวัสดิ์ส่วนใหญ่ใช้เพื่อประกอบการผลิตภาคเกษตรกรรม และเป็นที่อยู่อาศัย โดยสามารถจำแนกการใช้ที่ดิน (ตารางที่ 2) ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลแสดงการจำแนกการใช้ที่ดิน

ไร่			
หมู่บ้าน	วัดสุวรรณ	หนองแก	ศาลาดิน
พื้นที่ทั้งหมด	3,625	2,400	2,125
พื้นที่การเกษตร	1,954	350	1,410
- นา	1,450	310	760
- ไม้ผล / ไม้ยืนต้น	111	64	200
- ไม้ดอกไม้ประดับ	70	10	300
- พืชผัก	260	-	70
- การเกษตรอื่นๆ	170	-	30

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2546)

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาขึ้นอยู่กับการผลิตภาคเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล การปลูกไม้ประดับ (ตารางที่ 3) และการเลี้ยงสัตว์ และประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เสริมจากการรับจ้างแรงงานทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมด้วย

ตารางที่ 3 ข้อมูลแสดงปริมาณผลผลิตภาคเกษตรกรรม

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก	ผลผลิตเฉลี่ย	ผลผลิตรวม
ข้าวนาปี	3,556	850 กิโลกรัม/ไร่	3,022,600
ข้าวนาปรัง	3,556	850 กิโลกรัม/ไร่	3,022,600
มะม่วง	142	2,000 กิโลกรัม/ไร่	284,000
มะพร้าว	128.5	6,000 กิโลกรัม/ไร่	771,000
ส้มโอ	85	3,000 กิโลกรัม/ไร่	255,000
ขนุน	78.7	6,000 กิโลกรัม/ไร่	472,200
ไม้ผลอื่นๆ	145.8	-	-
บัว	98	4,000 ดอก/ไร่	392,000
กล้วยไม้	40.4	4,000 ช่อ/ไร่	161,600
ไม้ดอกอื่นๆ	-	-	-
ผักกระเฉด	72	2,000 – 3,000 ไร่	54,000

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2546)

แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ได้นำทรัพยากรทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว และมีแหล่งท่องเที่ยว 4 จุด ดังนี้ สวนกล้วยไม้ สวนผลไม้ นาบัว และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม เช่น การล่องเรือเพื่อชมความวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับสายน้ำ การชิมผลไม้ปลอดสารพิษ การพายเรือเก็บดอกบัว และการนำภูมิปัญญาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตรเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) (ภาพที่ 4 - 5)

ภาพที่ 4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ภาพที่ 5 การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

สถานการณ์และแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้อยู่ในเส้นทางที่ 11 ในจำนวน 21 เส้นทางในหนังสือ AMAZING THAILAND TOURISM และจากสถิติของ สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2546) พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 สถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์
ช่วงปี 2544 - 2547

ปีงบประมาณ	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)		
	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
2544	2,511	19	2,530
2545	3,553	118	3,671
2546	3,968	327	4,295
2547	5,762	615	6,377

จากแนวโน้มสถิตินักท่องเที่ยวเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตเพิ่มขึ้น ดังนั้นควรมุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นระบบพร้อมทั้งเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐานปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว กำหนดขีดในการรองรับนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดจำกัด และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนให้หลากหลายมากขึ้น เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้มากขึ้น เช่น จัดทำเส้นทางจักรยานชมสวน จัดให้มีที่พักแบบค้างคืน (home stay) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการใช้ภาษาอังกฤษ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉัตรชัย (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนริมคลองบางกอกน้อยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชนและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุไรพรรณ (2544) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่ พบว่าปัจจัยที่บ่งชี้ถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่ ปัจจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนบ้านทุ่งสูงมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับศักยภาพสูงในปัจจัยด้านองค์กรชุมชน และมีระดับศักยภาพปานกลางในปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่และการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และระดับศักยภาพต่ำสุดในปัจจัยด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยว

ยศวีร์ (2547) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรทั้ง 4 แห่ง ตามลำดับ คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรมหาสวัสดิ์ สวนผลไม้ สวนกล้วยไม้ และนาบัว และมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตรทั้ง 4 แห่ง มีประโยชน์มาก นอกจากนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากในการบริการที่เกี่ยวข้อง คือ บุคลากรของศูนย์บริการการท่องเที่ยวเกษตร เรือ และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเกษตร ส่วนปัญหาของนักท่องเที่ยวพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความสะดวก สะอาด และเอกสารเผยแพร่

เดชา (2543) ได้ศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร พบว่ามีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นใน 3 พื้นที่ คือ พื้นที่บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ พื้นที่บริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างบ้านม่วงคำกับบ้านโป่งแยงใน และบริเวณบ้านผานกก

ส่วนปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ พบว่า มีสาเหตุมาจากการมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารงานด้านการขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ขาดการประสานงานและความร่วมมือ ระหว่างองค์กร และเกิดความขัดแย้งภายนอกชุมชน

อุไรวรรณ (2544) ได้ศึกษาหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม จัดทำคู่มือการจัดการปัญหา และอุปสรรคของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรในการจัดการด้านการสื่อความหมายและ สิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ปัจจุบันอำเภอบ้านแพ้วไม่มีการจัดการท่องเที่ยวเกษตร ผู้ที่เดินทาง มาเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม หมูคณะ ผลความคาดหวังและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการจัดการ ด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการจัดการ สำหรับการจัดการพื้นที่ทางการเกษตรที่สามารถเดินชมได้ สถานที่ติดต่อและมีการแสดงกิจกรรม การเกษตร ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ – ห้องสุขา น้ำดื่ม เส้นทางเที่ยวชมที่ปลอดภัย สะดวก และเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ซึ่งการจัดการควรดำเนินให้เหมาะสมกับพื้นที่การเกษตร เพื่อคงความเป็นธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

สาริต (2546) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรต่อการ ปลุกฟื้นฟูป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเลนดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรต่อการปลุกฟื้นฟูป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเลนดอนสัก ได้แก่ อาชีพหลัก ระยะเวลาในการอยู่อาศัย และการได้รับผลประโยชน์จากโครงการ ราษฎรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของโครงการเกิดจากการที่ราษฎรบุกรุกพื้นที่ป่า เข้าไปทำนาถ้างไม่ยอมออกจากพื้นที่ป่า คัดค้านการปลุกฟื้นฟูป่าสภาพป่า และขาดความรู้ความเข้าใจ วัตถุประสงค์ของโครงการ ขาดแรงจูงใจในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อีกทางหนึ่งราษฎรบางกลุ่ม เห็นด้วยกับโครงการปลุกฟื้นฟูป่าชายเลน ป่าเลนดอนสัก เนื่องจากเห็นว่าเป็นโครงการที่ทำให้ ทรัพยากรป่าไม้ดีขึ้น สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงควรดำเนินโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชายเลนดอนสักเกิดความยั่งยืน

ธเนศ (2542) ได้ศึกษาบทบาทของการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชายหาดชะอำแบบยั่งยืน ซึ่งศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ของชายหาดชะอำและสภาพที่เปลี่ยนไป เมื่อชายหาดชะอำกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชายหาดชะอำมีปัญหา

ที่เกิดจากการรุกรานสิ่งแวดล้อมร่วมจิตต์ของหาบเร่แผงลอย การขายอาหารแพงเอาเปรียบ ผู้บริโภค ปัญหาการจราจรแออัดในช่วงวันหยุด สถานที่จอดรถ น้ำประปาไม่เพียงพอ ตลอดจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีบางส่วนที่มีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม โดยได้เสนอโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงสภาพแวดล้อม การรู้จักใช้และรักษาทรัพยากรทางทะเล การเข้ามามีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ตลอดจน การรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวชะอำ ทั้งนี้เพื่อความคงอยู่ ของสังคมท้องถิ่นและสามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นแนวทางหลักสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

สุเมธ (2536) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติจังหวัดอุดรธานีพบว่า มีตัวแปรในสองกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มปัจจัยแรก คือ การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ตัวแปร ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ การได้รับการพัฒนาความคิด กลุ่มปัจจัยที่สองสถานการณ์ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ การเผชิญปัญหาหรือ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยสิ่งแวดล้อม ความสะดวกในการดำเนินการ จัดโครงการ

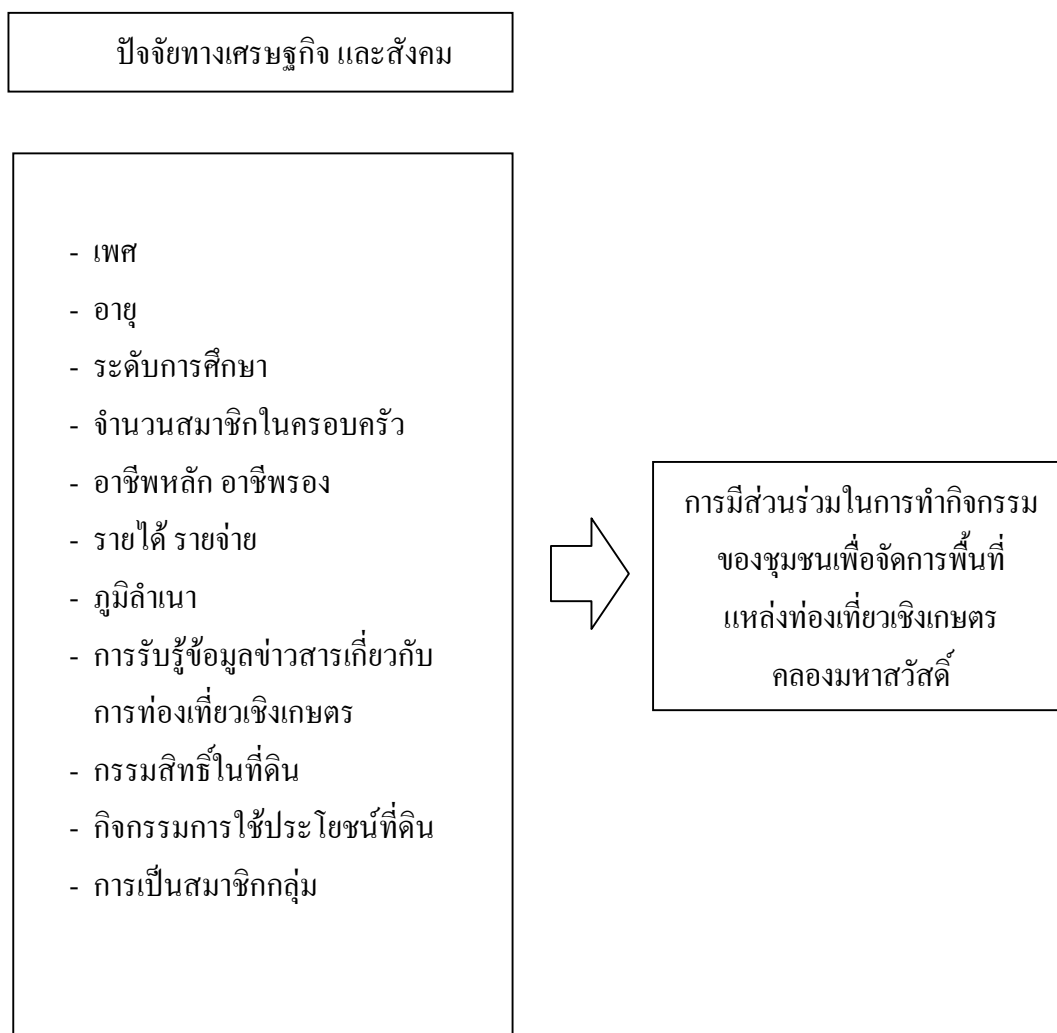
สมศักดิ์ (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชายเลน ชุมชนบางเตย อำเภอมือเมือง จังหวัดพังงาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าไม้ชายเลนชุมชนบางเตย ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ การได้รับข่าวสาร ระดับการศึกษา รายได้ ความรู้ด้านป่าชายเลน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ผู้นำชุมชน และกองทุนจัดการป่าชายเลน ส่วนปัจจัยอื่นไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

ฐณผการจ (2545) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อ การพัฒนาแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านนาดิน ตำบลอ่าวนาง อำเภอมือเมือง จังหวัดกระบี่ พบว่า บทบาท ผู้นำของชุมชนในด้านการให้คำปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับศักยภาพ ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัย ของชุมชนอื่นๆ คือ การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมของ องค์กรท้องถิ่น การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ บทบาทผู้นำของชุมชนในด้านการให้อิสระ ในการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว และความสามารถของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว

เชิงเขตรนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนสภาพปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การขาดแคลนน้ำเนื่องจากระบบประปาในชุมชนไม่ดี รองลงมาคือ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน รณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเน้นการมีส่วนร่วม

นาคม (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ การให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมคือ ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดงบประมาณและบุคลากรในการจัดการดูแล สภาพแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนขาดการให้ความร่วมมือและประสานงานกัน ระหว่างประชาชนรวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework)

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการศึกษาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

สมมติฐานการวิจัย

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การเข้าร่วมประชุม/อบรม แสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมทำกิจกรรม การสนับสนุนด้านการเงินและแรงงาน การประชาสัมพันธ์ การติดตามประเมินผลการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลศาลายา และหมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ รายจ่าย ภูมิถิ่นนา สมาชิกการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมสปีท์ที่ดิน และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยมีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 5 การประกอบอาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 6 การประกอบอาชีพรองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 7 รายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 8 รายจ่ายมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 9 ภูมิสำเนามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 10 การเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 11 การเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 12 การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 13 การเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

สมมติฐานที่ 14 กิจกรรมการใช้ที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. เอกสาร งานวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และการตั้งสมมติฐานมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบสอบถามประกอบการวิจัย
3. กล้องถ่ายรูปดิจิทัล
4. อุปกรณ์เครื่องเขียน
5. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1 : 50,000
6. ไมโครคอมพิวเตอร์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

วิธีการศึกษา

1. การกำหนดประชากร

ประชากรในตำบลศาลาया และตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอยุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 5,648 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอยุทธมณฑล, 2546) จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลการแบ่งเขตการปกครอง

ตำบล	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	หมายเหตุ
ตำบลศาลาษา	หมู่ที่ 1	บ้านวัดสุวรรณ	477	
	หมู่ที่ 2	บ้านคลองโยง	177	
	หมู่ที่ 3	บ้านหนองแค	415	
	หมู่ที่ 4	บ้านตาพิณ	177	
	หมู่ที่ 5	บ้านศาลาษา	1,815	
	หมู่ที่ 6	บ้านพุทธมณฑล	912	
ตำบลมหาสวัสดิ์	หมู่ที่ 1	บ้านศาลานกกระจอก	845	
	หมู่ที่ 2	บ้านคลองมหาสวัสดิ์	182	
	หมู่ที่ 3	บ้านศาลาดิน	186	
	หมู่ที่ 4	บ้านคลองโยง	462	
รวม			5,648	

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2547)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ใน ตำบลศาลาษา ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 178 ครัวเรือน 3 หมู่บ้าน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) (สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล, 2546) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ข้อมูลการแบ่งหมู่บ้านและครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ตำบล	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	หมายเหตุ
ตำบลศาลาษา	หมู่ที่ 1	บ้านวัดสุวรรณ	86	
	หมู่ที่ 3	บ้านหนองแค	36	
ตำบลมหาสวัสดิ์	หมู่ที่ 3	บ้านศาลาดิน	56	
รวม			178	

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล (2547)

2. การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงผลการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การวิจัย โดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ประกอบด้วยคำถาม 2 ลักษณะ คือ คำถามแบบปิด (close – ended questions) และคำถามแบบเปิด (open-ended questions) กับกลุ่มตัวอย่างประชากรทั่วไปในชุมชนบ้านคลองมหาสวัสดิ์และชุมชนบ้านศาลายา ซึ่งเป็นประเด็นคำถามที่ใช้กำหนดแบบสอบถาม เช่น ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ความคิดเห็นต่อการจัดการพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงความคิดเห็น และทัศนคติต่อลักษณะการใช้ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ และทัศนคติการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการของชุมชน โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตอนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน และทัศนคติการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. การทดสอบแบบสอบถาม

เมื่อจัดทำแบบสอบถามเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว จึงทดสอบเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น ดังนี้

3.1 หาความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้อง เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

3.2 หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงหาความเที่ยงตรงแล้วไปทดสอบ (pre-test) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จำนวน 25 ตัวอย่าง จากนั้นได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องอีกครั้งให้เหมาะสม จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 178 คราวเรือนต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่ สภาพพื้นฐานเศรษฐกิจ สังคม ลักษณะการใช้ที่ดิน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่จะต้องเข้าไปเก็บในพื้นที่

4.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม การใช้ที่ดิน และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

4.2.2 การสังเกตการณ์โดยตรงและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ทั่วไป การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ที่ผูกพันกับสายน้ำ และการรวมกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดเข้ารหัส (coding) และประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วยวิธีการ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์ผู้รู้ เพื่อทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การประกอบอาชีพ การใช้ที่ดิน โดยแสดงในรูปของตารางและค่าสถิติต่าง ๆ อย่างง่าย ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) พร้อมทั้งประกอบคำบรรยาย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแต่ละคู่ โดยใช้การวิเคราะห์แบบไคสแควร์ (chi-square) (เจริญ, 2527) ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นหลักในการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยสูตร

$$\chi^2 = \frac{\sum_i (O_i - E_i)^2}{E_i}$$

เมื่อ	O_i	=	จำนวนที่พบในประเภท i
	E_i	=	จำนวนที่คาดว่าจะพบในประเภท i
	χ^2	=	ไคสแควร์

5.3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการใช้ที่ดินวิเคราะห์ โดยถ้าตอบว่าไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยก็จะได้คะแนน 1 คะแนน ถ้าตอบว่ามีส่วนร่วมปานกลางหรือมีส่วนร่วมบางครั้งจะได้ 2 คะแนน ถ้าตอบว่ามีส่วนร่วมมากหรือมีส่วนร่วมทุกครั้งจะได้ 3 คะแนน สำหรับการวัดการมีส่วนร่วมในการจัดการใช้ที่ดินซึ่งแปลงผลเป็นค่าเฉลี่ย และแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ช่วงกว้างของข้อมูลในแต่ละชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.66 คะแนน หมายถึง ไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.67 – 2.32 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลางหรือมีส่วนร่วมบางครั้ง

คะแนนเฉลี่ย 2.33 – 3.00 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมมากหรือมีส่วนร่วมทุกครั้ง

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา พื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม การใช้ที่ดิน และศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 ตัวอย่าง และได้แบ่งผลการศึกษออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 2 การถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการแบ่งการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 4 การทดสอบหาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ รายจ่าย ภูมิฐานะ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ตารางที่ 7)

1. สถานภาพในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน ร้อยละ 52.8 รองลงมาเป็นผู้สมรสของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 28.7 ผู้อาศัย ร้อยละ 14.5 และเป็นบุตร ร้อยละ 4.5

2. เพศ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.4 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 41.6

3. อายุ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 31.5 รองลงมาอยู่ในช่วงระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 28.1 มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 25.3 มีอายุในช่วงระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 11.8 และมีอายุในช่วงระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 3.4

4. ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 80.9 รองลงมาที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 6.7 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 4.5 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 3.9 มีการศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 1.1 และไม่ได้เรียน ร้อยละ 2.8

5. สถานภาพการสมรส ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมรสแล้ว ร้อยละ 70.8 รองลงมาไม่มีสถานภาพเป็นหม้าย ร้อยละ 15.7 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 12.4 และมีสถานภาพหย่าหรือแยกกันอยู่ ร้อยละ 1.1

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 4-6 คน ร้อยละ 56.2 รองลงมาจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1-3 คน ร้อยละ 29.8 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 7-9 คน ร้อยละ 11.2 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 10 คนขึ้นไป ร้อยละ 2.8 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด เท่ากับ 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คน

7. อาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพ ทำปลูกผัก/สวนผลไม้ ร้อยละ 55.1 รองลงมาประกอบอาชีพทำนาข้าว/ประมง ร้อยละ 32.6 ประกอบอาชีพทำนาบัว/ไม้ดอก ร้อยละ 6.2 ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสาน ร้อยละ 6.2

8. อาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 38.8 รองลงมาประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 19.7 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 11.2 และไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 30.3

9. รายได้ ผลการศึกษาพบว่า รายได้ในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 10,001-50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 81.5 รองลงมาไม่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 9.6 มีรายได้ในช่วง 50,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 6.7 และมีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 2.2

10. รายจ่าย ผลการศึกษาพบว่า รายได้ในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 42.1 รองลงมามีรายจ่ายอยู่ในช่วง 10,001-50,000 ร้อยละ 32.0 และมีรายจ่ายมากกว่า 100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 25.8

11. ภูมิฐานะเดิม ผลการศึกษาพบว่า ภูมิฐานะเดิมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีภูมิฐานะเดิม ที่ตั้งเดิม ร้อยละ 82.0 และย้ายมาจากที่อื่นร้อยละ 18.0 ในส่วนของราษฎรที่ย้ายมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น ร้อยละ 11.0 รองลงมาย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน ร้อยละ 7.3 ส่วนใหญ่มีสาเหตุการย้ายเนื่องจากแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน ร้อยละ 12.4 รองลงมาสาเหตุการจับจองที่ดินเพื่อทำกินในหมู่บ้าน ร้อยละ 3.4

12. การเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 56.2 และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 44.4 ซึ่งแบ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 22.5 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ร้อยละ 10.1 กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 6.7 และกลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน ร้อยละ 5.1

13. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 82.6 และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 17.4 ซึ่งแบ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้ สมาชิกกลุ่มคนขับเรื่อนำเที่ยว ร้อยละ 7.9 สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมทาสวัสดิ์ ร้อยละ 3.9 สมาชิกกลุ่มนาบัว ร้อยละ 2.8 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว- ตลาดน้ำ ร้อยละ 1.7 สมาชิกกลุ่มสวนส้มโอและกลุ่มกล้วยไม้ คิดเป็นร้อยละ 0.6

14. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 54.5 และไม่ได้รับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 45.5 ในส่วนที่เคยได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ ร้อยละ 61.7 รองลงมาได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุ ร้อยละ 28.7 ได้รับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 3.9 ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อวิทยุ 3.4 ได้รับรู้ข่าวสารผ่านพบ/เอกสารเผยแพร่ ร้อยละ 2.2

รายละเอียดสถานภาพกลุ่มตัวอย่างปรากฏดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม

(n=178)		
ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<u>สถานภาพในครอบครัว</u>		
หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน	94	52.8
คู่สมรส	51	28.7
บุตร	8	4.5
ญาติ	25	14.0
<u>เพศ</u>		
ชาย	74	41.6
หญิง	104	58.4
<u>อายุ</u>		
21-30 ปี	6	3.4
31-40 ปี	21	11.8
41-50 ปี	50	28.1
51-60 ปี	56	31.5
60 ปีขึ้นไป	45	25.3
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ไม่ได้เรียน	5	2.8
ประถมศึกษาปีที่ 4-6	144	80.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	12	6.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	4.5
อนุปริญญา/เทียบเท่า	2	1.1
ปริญญาตรี	7	3.9
<u>สถานภาพสมรส</u>		
โสด	22	12.4
สมรส	126	70.8
หย่าหรือแยกกันอยู่	2	1.1
หม้าย	28	15.7

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(n=178)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>		
1-3 คน	53	29.8
4-6 คน	100	56.2
7-9 คน	20	11.2
10 คนขึ้นไป	5	2.8
<u>อาชีพหลักด้านเกษตรกรรม</u>		
ปลูกผัก/ผลไม้	98	55.1
นาข้าว/ประมง	58	32.6
นาบัว/สวนไม้ดอกไม้ประดับ	11	6.2
เกษตรผสมผสาน	11	6.2
<u>อาชีพรอง</u>		
รับจ้างทั่วไป	69	38.8
ค้าขาย	35	19.7
เกษตรกรรม	20	11.2
ไม่มีอาชีพรอง	54	30.3
<u>รายได้</u>		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	17	9.6
10,001-50,000 บาท	145	81.5
50,001-100,000 บาท	12	6.7
มากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป	4	2.2
<u>รายจ่าย</u>		
10,001-50,000 บาท	57	32.0
50,001-100,000 บาท	75	42.1
มากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป	46	25.8
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>		
เกิดบริเวณคลองมหาสวัสดิ์	146	82.0
ย้ายมาจากที่อื่น	32	18.0

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(n=178)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<u>นอกพื้นที่</u>		
คนในคลองมหาสวัสดิ์	146	82.0
ในจังหวัดเดียวกัน	13	7.3
ต่างจังหวัด	19	10.7
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่ม</u>		
ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก	99	55.6
เข้าร่วมเป็นสมาชิก	79	44.4
- กลุ่มเกษตรกร	40	22.5
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชุมชน	18	10.1
- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	12	6.7
- กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน	9	5.1
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว</u>		
ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก	147	82.6
เข้าร่วมเป็นสมาชิก	31	17.4
- กลุ่มศูนย์บริการท่องเที่ยว	3	1.7
- กลุ่มสวนกล้วยไม้	1	0.6
- กลุ่มสวนส้มโอ	1	0.6
- กลุ่มนาบัว	5	2.8
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	7	3.9
- กลุ่มคนขับเรือท่องเที่ยว	14	7.9
<u>การรับรู้ข่าวสาร</u>		
ได้รับข่าวสาร	97	54.5
ไม่ได้รับข่าวสาร	81	45.5

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(n=178)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<u>แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ</u>		
โทรทัศน์	110	61.7
วิทยุ	6	3.4
หนังสือพิมพ์	7	3.9
แผ่นพับ/เอกสารเผยแพร่	4	2.2
โทรทัศน์และวิทยุ	51	28.7

ตอนที่ 2 ลักษณะการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการแบ่งการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว

1. การถือครองที่ดิน ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการถือครองที่ดิน ร้อยละ 59.0 ไม่ได้ถือครองที่ดิน ร้อยละ 41.0 โดยในส่วนของที่ดินมีพื้นที่ถือครอง จำนวน 1 แปลง ร้อยละ 48.3 รองลงมามีพื้นที่ถือครอง จำนวน 2 แปลง ร้อยละ 5.6 และมีพื้นที่ถือครอง จำนวนมากกว่า 2 แปลง ร้อยละ 5.0 และมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 6 ไร่ ร้อยละ 30.9 รองลงมามีพื้นที่ถือครองมากกว่า 15 ไร่ ร้อยละ 15.7 และมีพื้นที่ถือครองอยู่ในช่วง 6-10 ไร่ ร้อยละ 12.4 และมีเอกสารสิทธิ์ ภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท. 5) ร้อยละ 50.0 เอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด ร้อยละ 39.9 และเอกสารสิทธิ์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ร้อยละ 10.1

2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ร้อยละ 71.9 รองลงมาใช้เพื่อประกอบอาชีพ ร้อยละ 23.1 และใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 3.4

รายละเอียดลักษณะการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ลักษณะการถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n = 178)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<u>การถือครองที่ดิน</u>		
ไม่ได้ถือครองที่ดิน	73	41.0
มีที่ดินถือครอง	105	59.0
<u>รายละเอียดขนาดพื้นที่ถือครอง</u>		
จำนวนแปลง*		
1 แปลง	86	48.3
2 แปลง	10	5.6
มากกว่า 2 แปลง	9	5.0
จำนวนเนื้อที่**		
น้อยกว่า 6 ไร่	55	30.9
6-10 ไร่	22	12.4
มากกว่า 15 ไร่	28	15.7
<u>เอกสารสิทธิ์</u>		
โฉนดที่ดิน	71	39.9
ภาษีบำรุงท้องที่	89	50.0
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	18	10.1
<u>การใช้ประโยชน์ที่ดิน</u>		
เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ	128	71.9
เพื่อประกอบอาชีพ	44	24.7
เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย	6	3.4

หมายเหตุ รายละเอียดขนาดพื้นที่ถือครอง

* จำนวนแปลงเฉลี่ย = 1.34 แปลง มากที่สุด = 5 แปลง น้อยที่สุด = 1 แปลง

** จำนวนเนื้อที่เฉลี่ย = 10.14 ไร่ มากที่สุด = 50 ไร่ น้อยที่สุด = 1 ไร่

การแบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ สามารถแบ่งพื้นที่บริเวณคลองมหาสวัสดิ์ออกเป็น 3 พื้นที่หลัก คือ

1. พื้นที่บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สามารถแยกออกเป็นพื้นที่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ห้องสุขา ที่จอดเรือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 พื้นที่บริการสำหรับนักท่องเที่ยว

2. พื้นที่ทำกิจกรรมนันทนาการหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถแยกออกเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น นาบัว สวนเกษตรผสมผสาน สวนกล้วยไม้ ศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นาข้าวฯ (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 พื้นที่ทำกิจกรรมนันทนาการหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3. พื้นที่ที่อยู่อาศัย ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ส่วนใหญ่จะตั้งบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน เพราะบ้านส่วนใหญ่มีสวนผัก สวนผลไม้ และตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองมหาสวัสดิ์และริมถนนของหมู่บ้าน (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 พื้นที่ที่อยู่อาศัย

ตอนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยว การรวมกลุ่ม การได้รับข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงเกษตร การประกอบอาชีพ หน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น การส่งเสริมเทคโนโลยี และการสร้างรายได้ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน ซึ่งแยกระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย ไม่เห็นด้วย จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคะแนนจากความคิดเห็นว่าปัจจัยใดบ้างที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน โดยมีวิธีการ ดังนี้

การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนในการตอบคำถาม คือ เห็นด้วยมากที่สุดให้ 5 คะแนน เห็นด้วยมากให้ 4 คะแนน เห็นด้วยปานกลางให้ 3 คะแนน เห็นด้วยน้อยให้ 2 คะแนน ไม่เห็นด้วยให้ 1 คะแนน จากนั้นรวมคะแนนทั้งหมดของแต่ละข้อของแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง และหาค่าเฉลี่ยของคะแนน โดยการหารด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ในการประเมินปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน จะเทียบคะแนนเฉลี่ยของแต่ละปัจจัยกับค่าเฉลี่ยของการแสดงความคิดเห็น ซึ่งคะแนนเฉลี่ยคิดจากคะแนนที่กำหนดให้สูงสุด คือ 5 คะแนน บวกด้วยคะแนนที่กำหนดให้ต่ำสุดคือ 1 คะแนน และหารด้วย 2 เท่ากับ 3 คะแนน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สนใจการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน เพราะการจัดการยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำประชาชนเข้ามาร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และขาดความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นและคะแนนประเมินปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการการใช้ที่ดินเพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(n=178)

ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วม	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย
1. ผู้นำชุมชน	1 (0.6)	8 (4.5)	74 (41.6)	45 (25.3)	50 (28.1)	3.75
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1 (0.6)	1 (0.6)	47 (26.4)	35 (19.7)	94 (53.8)	4.23
3. กิจกรรมการท่องเที่ยว	0	15 (8.4)	79 (44.4)	32 (18.0)	52 (29.2)	3.67
4. การจัดการท่องเที่ยว	0	46 (25.8)	94 (52.8)	24 (13.5)	14 (7.9)	3.03
5. การส่งเสริมอาชีพ	0	9 (5.1)	76 (42.7)	37 (20.8)	56 (31.5)	3.78
6. การพัฒนาความรู้ ความสามารถ	1 (0.6)	13 (7.3)	104 (58.4)	35 (19.7)	25 (14.0)	3.39
7. ความรู้ความเข้าใจ	1 (0.6)	28 (15.7)	80 (44.9)	46 (25.8)	23 (12.9)	3.34
8. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	2 (1.1)	30 (16.9)	93 (52.2)	38 (21.3)	15 (8.4)	3.19
9. เวลาว่าง	2 (1.1)	31 (17.4)	46 (25.8)	47 (26.4)	52 (29.3)	3.65
10. การสนับสนุนจากหน่วยงาน ราชการ /องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	1 (0.6)	18 (10.1)	61 (34.3)	43 (24.2)	55 (30.9)	3.74
11. การส่งเสริมเทคโนโลยี	2 (1.1)	21 (11.8)	55 (30.9)	37 (20.8)	63 (35.4)	3.76

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(n=178)

ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วม	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย
12. การเปิดโอกาสให้แสดง ความคิดเห็น	2 (1.1)	33 (18.5)	84 (47.2)	38 (21.3)	21 (11.8)	3.24
13. ความหลากหลายของ ทรัพยากรการท่องเที่ยว	2 (1.1)	14 (7.9)	37 (20.8)	58 (32.6)	67 (37.6)	3.97

จากการประเมินปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่า คะแนนเฉลี่ยของทุกปัจจัยมากกว่า 3 คะแนน แสดงว่าปัจจัยทุกปัจจัยมีส่วนช่วยการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถวิเคราะห์หาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกำหนดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนทั้งหมด 10 ด้าน แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วม ดังนี้ (ตารางที่ 10)

1. ถ้าตอบว่า ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วม ได้คะแนน 1 คะแนน
2. ถ้าตอบว่า เข้ามามีส่วนร่วมปานกลาง ได้คะแนน 2 คะแนน
3. ถ้าตอบว่า เข้ามามีส่วนร่วมมาก ได้คะแนน 3 คะแนน

แต่เนื่องจากการตอบคำถามของการมีส่วนร่วมระดับไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วม/มีส่วนร่วมน้อย มีจำนวนน้อยมากจึงไม่สามารถนำมาหาค่าทางสถิติได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้จัดระดับการมีส่วนร่วมใหม่เป็น 2 ระดับ คือ ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วม/มีส่วนร่วมน้อย และมีส่วนร่วมมาก โดยถ้าตอบว่าไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยก็จะได้คะแนน 1 คะแนน ถ้าตอบว่ามีส่วนร่วมมากหรือมีส่วนร่วมทุกครั้งจะได้ 3 คะแนน สำหรับการวัดการมีส่วนร่วมในการจัดการใช้ที่ดินซึ่งแปลงผลเป็นค่าเฉลี่ยและแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

$$\text{ช่องกว้างของข้อมูลในแต่ละชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{3 - 1}{2} = 1$$

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.00 คะแนน หมายถึง ไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.01 – 3.00 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมมากหรือมีส่วนร่วมทุกครั้ง

ตารางที่ 10 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกิจกรรมต่าง ๆ

(n = 178)

กิจกรรม	ไม่มีส่วนร่วม/ น้อย	มีส่วนร่วมมาก	ค่าเฉลี่ย
1. การเข้าร่วมประชุม/อบรม เกี่ยวกับการใช้ ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	84 (47.2)	94 (52.8)	2.06
2. การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและ ต่อผู้นำชุมชน	90 (50.6)	88 (49.4)	1.99
3. การร่วมสำรวจการใช้ที่ดินและ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	79 (44.4)	99 (55.6)	2.11
4. การร่วมมือกับหน่วยงานที่เข้ามาบริหาร จัดการทรัพยากร	72 (40.4)	106 (59.6)	2.19
5. การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในชุมชน	73 (41.0)	105 (59.0)	2.18
6. การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน	83 (46.6)	95 (53.4)	2.07
7. การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจ ในการใช้ที่ดินและการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	79 (44.4)	99 (55.6)	2.11
8. การเข้าร่วมแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดิน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	83 (46.6)	95 (53.4)	2.07

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n = 178)			
กิจกรรม	ไม่มีส่วนร่วม/ น้อย	มีส่วนร่วมมาก	ค่าเฉลี่ย
9. การติดตามประเมินผลการใช้ที่ดินและ ทรัพยากรธรรมชาติ	66 (37.1)	112 (62.9)	2.26
10. การร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	7 (3.9)	171 (96.1)	2.92

ตอนที่ 4 การทดสอบหาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

การทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นการนำปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ได้แก่ สถานภาพในครัวเรือน เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้รายจ่าย ภูมิฐานะ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรรมสิทธิ์ในที่ดิน กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มาหาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งเพศของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชาย และเพศหญิง จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.91 และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.19 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนร่วมมากกว่าเพศชาย

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.071 ซึ่งมีความมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า เพศของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สาเหตุอาจเกิดจากประชากรส่วนใหญ่ไม่ว่าเพศชายหรือเพศหญิงได้เข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนได้โดยขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม			
เพศ	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ชาย	40 (22.5)	34 (19.1)	74 (41.6)
หญิง	42 (23.6)	62 (34.8)	104 (58.4)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi – square (χ^2) = 3.252, df = 1, Prob Sig = 0.071

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอายุกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุน้อย (21-40 ปี) กลุ่มอายุปานกลาง (41-60 ปี) และกลุ่มอายุมาก (มากกว่า 60 ปี) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอายุน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.88 กลุ่มอายุปานกลางมีค่าเฉลี่ย 1.96 และกลุ่มอายุมากมีค่าเฉลี่ย 2.53 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 60 ปีสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ เนื่องจากมีเวลาว่าง

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.005 ซึ่งมีความน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า อายุของประชากรแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของ

ชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

อายุ	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
21 – 40 ปี	15 (8.4)	12 (6.7)	27(15.2)
41 – 60 ปี	58 (32.6)	54 (30.3)	112 (62.9)
มากกว่า 60 ปี	9 (5.1)	30 (16.9)	39 (21.9)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 10.749, df = 2, Prob Sig = 0.005

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 ระดับ ระดับการศึกษาต่ำ (ไม่ได้เรียน- ประถมศึกษา) ระดับการศึกษานานกลาง (มัธยมต้น- มัธยมปลาย) และระดับการศึกษาสูง (อนุปริญญา- ปริญญาตรีขึ้นไป) ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาต่ำมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.08 ระดับการศึกษานานกลางมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.20 และระดับการศึกษาสูงมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.66

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.398 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษาของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ เพราะไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใดสามารถนำความรู้ความสามารถมาแลกเปลี่ยนกันได้(ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ระดับการศึกษา	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
การศึกษาต่ำ	68 (38.2)	81 (45.5)	149 (83.7)
การศึกษานกลาง	8 (4.5)	12 (6.7)	20 (11.2)
การศึกษาสูง	6 (3.4)	3 (4.9)	9 (5.1)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 1.845, df = 2, Prob Sig = 0.398

สมมติฐานที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งสมาชิกในครัวเรือนออกเป็น 3 ระดับ จำนวนสมาชิก 1-3 คน จำนวนสมาชิก 4-6 คน และจำนวนสมาชิก 7 คนขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิก 1-3 คน มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.20 จำนวนสมาชิก 4-6 คน มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.02 และจำนวนสมาชิก 7 คนขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.04

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแควพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.530 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของประชากรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
1-3 คน	21 (11.8)	32 (18.0)	53 (29.8)
4-6 คน	49 (27.5)	51 (28.7)	100 (56.2)
7 คนขึ้นไป	12 (6.7)	13 (7.3)	25 (14.0)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 1.270, df = 2, Prob Sig = 0.530

สมมติฐานที่ 5 การประกอบอาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพหลักด้านการเกษตรตามช่วงการปลูกพืช คือ พืชระยะสั้น (สวนผัก นาข้าว) พืชระยะยาว (สวนผลไม้ ผลไม้ประดับ และนาบัว) และเกษตรผสมผสานผลการศึกษาพบว่า พืชระยะสั้นมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.84 พืชระยะยาวมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.37 และเกษตรผสมผสานมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.04

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.005 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า อาชีพหลักของประชากรแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ปลูกพืชระยะยาวไม่ต้องเก็บเกี่ยวบ่อยจึงมีเวลาที่จะไปเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปลูกพืชระยะสั้น (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพหลักกับการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

การประกอบอาชีพหลัก	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
พืชระยะสั้น	49 (27.5)	36 (20.2)	85 (47.8)
พืชระยะยาว	22 (12.4)	48 (27.0)	70 (39.3)
เกษตรผสมผสาน	11 (6.2)	12 (6.7)	23 (12.9)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 10.654, df=2, Prob Sig = 0.005

สมมติฐานที่ 6 การประกอบอาชีพรองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพรอง ออกเป็นไม่มีอาชีพรอง และมีอาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีอาชีพรองมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.22 และมีอาชีพรองมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.01

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างอาชีพรองกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.205 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า อาชีพรองของประชากรแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เพราะกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีอาชีพรองมีเวลาเข้ามาเข้าร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพพรองกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

การประกอบอาชีพพรอง	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ไม่มีอาชีพพรอง	21 (11.8)	33 (18.5)	54 (30.3)
มีอาชีพพรอง	61 (34.3)	63 (35.4)	124 (69.7)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 1.608, df = 1, Prob Sig = 0.205

สมมติฐานที่ 7 รายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งรายได้ออกเป็น น้อยกว่า 50,000 บาท 50,000-100,000 บาท และ 100,000 บาทขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า น้อยกว่า 50,000 บาท มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.07 50,000-100,000 บาท มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.00 และ 100,000 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.50 กลุ่มตัวอย่างที่รายได้มากสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้มากกว่า อาจเป็นเพราะมีผลประโยชน์ในกิจกรรมหรือมีรายได้มากจึงไม่ต้องทำงานหนัก

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.673 ซึ่งมีความมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า รายได้ของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม			
รายได้	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
น้อยกว่า 50,000 บาท	75 (42.1)	87 (48.9)	162 (91.0)
50,000-100,000 บาท	6 (3.4)	6 (3.4)	12 (6.7)
100,000 บาทขึ้นไป	1 (0.6)	3 (1.7)	4 (2.2)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 0.793, df = 2, Prob Sig = 0.673

สมมติฐานที่ 8 รายจ่ายมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งรายจ่ายออกเป็นน้อยกว่า 50,000 บาท 50,000-100,000 บาท และ 100,000 บาทขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า น้อยกว่า 50,000 บาท มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.54 50,000-100,000 บาท มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.93 และ 100,000 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.73 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายจ่ายมากจะมีส่วนร่วมน้อยเพราะต้องใช้เวลาไปทำงานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายจ่ายน้อย

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างรายจ่ายกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า รายจ่ายของประชากรแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

รายจ่าย	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
น้อยกว่า 50,000 บาท	13 (7.3)	44 (24.7)	57 (32.0)
50,000-100,000 บาท	40 (22.5)	35 (19.7)	75 (42.1)
100,000 บาทขึ้นไป	29 (16.3)	17 (9.6)	46 (25.8)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 19.342, df = 2, Prob Sig = 0.000

สมมติฐานที่ 9 ภูมิฐานะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งภูมิฐานะออกเป็น เกิดที่คลองมหาสวัสดิ์ และย้ายมาจากที่อื่น ผลการศึกษาพบว่า เกิดที่คลองมหาสวัสดิ์มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.08 และย้ายมาจากที่อื่น มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.06

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างภูมิฐานะกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.919 ซึ่งมีความมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ภูมิฐานะของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ ระหว่างภูมิลำเนากับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ภูมิลำเนา	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
คลองมหาสวัสดิ์	67 (37.6)	79 (44.4)	146 (82.0)
ย้ายมาจากที่อื่น	15 (8.4)	17 (9.6)	32 (18.0)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 0.010, df = 1, Prob Sig = 0.919

สมมติฐานที่ 10 การเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มภายในหมู่บ้าน คือ ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.25 และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.86

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.009 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของประชากรแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก	37 (20.8)	62 (34.8)	99 (55.6)
เข้าร่วมเป็นสมาชิก	45 (25.3)	34 (19.1)	79 (44.4)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square $\chi^2 = 6.786$, df = 1, Prob Sig = 0.009

สมมติฐานที่ 11 การเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น การไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า การไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.11 และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.90

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.281 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม			
การเป็นสมาชิกกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ไม่เข้าร่วม	65 (36.5)	82 (46.1)	147 (82.6)
เข้าร่วม	17 (9.6)	14 (7.9)	31 (17.4)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 1.162, df = 1, Prob Sig = 0.281

สมมติฐานที่ 12 การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่าไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 1.98 และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.15 กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนร่วมมากกว่าไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.266 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับการมีส่วนร่วมใน
การทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ไม่ได้รับข่าวสาร	41 (23.0)	40 (22.5)	81 (45.5)
ได้รับข่าวสาร	41 (23.0)	56 (31.5)	97 (54.5)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 1.238, df = 1, Prob Sig = 0.266

สมมติฐานที่ 13 การเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำ
กิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินออกเป็นเจ้าของที่ดิน
และเช่าที่ดิน ผลการศึกษาพบว่า การเป็นเจ้าของที่ดินมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.14 และเช่าที่ดินมี
ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.00

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
ของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่า
ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.331 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับ
นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับ
การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์
จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

กรรมสิทธิ์ที่ดิน	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
เป็นเจ้าของที่ดิน	41 (23.0)	55 (30.9)	96 (53.9)
เช่าที่ดิน	41 (23.0)	41 (23.0)	82 (46.1)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 0.946, df = 1, Prob Sig = 0.331

สมมติฐานที่ 14 กิจกรรมการใช้ที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการทดสอบสมมติฐานได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีกิจกรรมการใช้ที่ดินออกเป็นการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ และการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและเพื่อประกอบอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า การใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.00 การใช้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.04 และการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและเพื่อประกอบอาชีพมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม 2.09

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างกิจกรรมการใช้ที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ โดยสถิติไคสแคว์พบว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.891 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า กิจกรรมการใช้ที่ดินของประชากรแตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 ตารางการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการใช้ที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

กิจกรรมการใช้ที่ดิน	ความถี่ (ร้อยละ) ของการมีส่วนร่วม		
	ไม่มีส่วนร่วม/น้อย	มีส่วนร่วมมาก	รวม
ที่อยู่อาศัย	3 (1.7)	3 (1.7)	6 (3.4)
ประกอบอาชีพ	21 (11.8)	23 (12.9)	44 (24.7)
ที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ	58 (32.6)	70 (39.3)	128 (71.9)
รวม	82 (46.1)	96 (53.9)	178 (100.0)

ค่า Chi-Square (χ^2) = 0.115, df = 2, Prob Sig = 0.944

จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำปัจจัยต่าง ๆ มาหาค่าความสัมพันธ์กับค่าการมีส่วนร่วมเฉลี่ยของชุมชนแบบจัดกลุ่ม โดยวิธีการทดสอบด้วยวิธี Chi-Square จากการทดสอบที่ได้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยิ่งย่น (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 ตารางสรุปผลการทดสอบปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวแปรอิสระ	ค่า Chi-Square	Sig
เพศ	3.252	0.071
อายุ	10.749	0.005*
ระดับการศึกษา	1.845	0.398
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.270	0.530
อาชีพหลัก	10.654	0.005*
อาชีพรอง	1.608	0.205
รายได้	0.793	0.673
รายจ่าย	19.342	0.000*
ภูมิลำเนาเดิม	0.010	0.919

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ค่า Chi-Square	Sig
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	6.786	0.009*
สมาชิกการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	1.162	0.281
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	1.238	0.266
กรรมสิทธิ์ที่ดิน	0.946	0.331
กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน	0.115	0.944

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 14 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ รายจ่าย ภูมิภาคนาเดิม การเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาชิกการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กรรมสิทธิ์ที่ดิน และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ด้วยการทดสอบค่าสถิติ Chi-Square ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

เพศ จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า เพศชายและเพศหญิง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน เนื่องจากเพศชายและเพศหญิงมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่จากการศึกษา พบว่า เพศหญิงมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมากกว่าเพศชายอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับเรื่อง Gender Issue มากขึ้น และการจัดการทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จบางครั้งมีสตรีเป็นแกนนำ

อายุ จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่างกันมีส่วนร่วม ในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง

41 - 60 ปี มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 41 - 60 ปี จะเป็นผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วม เพราะมีประสบการณ์มากกว่า และสามารถที่จะลงมือลงแรงในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนได้

ระดับการศึกษา จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนอาจเป็นเพราะไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใดสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนได้

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแตกต่างกัน แต่จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากสามารถส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการพื้นที่ได้มากกว่า

อาชีพหลัก จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่แตกต่างมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน อาจเป็นเพราะเกษตรกรต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพของตนในแต่ละวัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้บางครั้ง

อาชีพรอง จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพของตนในแต่ละวัน ทำให้การมีส่วนร่วมจึงเข้าร่วมได้บางครั้ง

รายได้ จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีรายได้น้อยหรือมากสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ อาจขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส

รายจ่าย จากการทดสอบความสัมพันธ์ รายจ่ายมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีรายจ่ายน้อยสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายจ่ายมาก เพราะผู้ที่มียารายจ่ายมากต้องใช้เวลาในการประกอบชีพหลัก หรืออาชีพเสริม จึงไม่มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

ภูมิลำเนา จากการทดสอบความสัมพันธ์ ภูมิลำเนาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแตกต่างกัน แต่จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่คลองมหาสวัสดิ์และกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่ที่มีการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนไม่แตกต่างกัน เพราะกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส

การเป็นสมาชิกกลุ่ม จากการทดสอบความสัมพันธ์ การเข้าร่วมสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน จากการศึกษา พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มจะมีส่วนร่วมในการจัดการการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากกว่า เพราะสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งจะเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วย

สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว จากการทดสอบความสัมพันธ์ มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน แต่จากการศึกษา พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีการเข้าร่วมสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีโอกาสใกล้เคียงกับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากการทดสอบความสัมพันธ์ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะกลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้เท่าเทียมกัน

กรรมสิทธิ์ที่ดิน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องใช้ที่ดินในการประกอบอาชีพเป็นหลักจึงต้องใช้ที่ดินให้เหมาะสม ดังนั้นการกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินกลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมได้บางครั้ง

กิจกรรมการใช้ที่ดิน ไม่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน แต่จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีกิจกรรมการใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงต้องใช้ที่ดินให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บริเวณพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อ. พุทธมณฑล จ.นครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมและลักษณะการใช้ที่ดินของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ การศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้สำรวจประชากร 3 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 178 ราย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม และได้วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างใน ตำบลศาลายา และ ตำบลมหาสวัสดิ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี โดยมากเป็นคนในพื้นที่ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านคลองมหาสวัสดิ์ ประชากรจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาร้อยละ 80.9 และร้อยละ 70.8 สมรสแล้ว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 4-6 คน การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน ผักและผลไม้ ร้อยละ 55.1 ลักษณะการใช้ที่ดินของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีที่ดินในความครอบครอง ร้อยละ 59.0 และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ร้อยละ 71.9 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ร้อยละ 97.2 และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ลานจอดรถ ร้านอาหาร สถานที่จอดรถ ร้อยละ 15.6

2. ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สนใจการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน เพราะการจัดการยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำประชาชนเข้าร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และขาดความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

3. ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มตัวอย่างใน 10 ด้าน ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม อบรม เกี่ยวกับการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและแสดงความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมในการสำรวจการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากร การเข้าร่วมในการทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การติดตามประเมินผลการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ การร่วมมือกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมมากในการร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมน้อยในการเข้าร่วมประชุม อบรมเกี่ยวกับการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. จากผลการทดสอบสมมติฐานการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วมในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า อายุ อาชีพหลัก รายจ่าย และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างยั่งยืน พื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างยั่งยืนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น โดยให้ประชากรทุกคนเข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน และจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยให้ชุมชนหรือเกษตรกรเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา และให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาช่วยเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำในขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวได้เอง

2. การมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง เห็นได้ว่าการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและต่อผู้นำชุมชนของกลุ่มตัวอย่างจะมีระดับการมีส่วนร่วมน้อยกว่ากิจกรรมอย่างอื่น เนื่องจากการประชุมหมู่บ้าน หรือชุมชนในแต่ละครั้งจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาประชุมด้วยเสมอ ซึ่งทำให้เกษตรกรไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรที่จะเป็นคนกลางที่จะเชื่อมโยงความต้องการของเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์เป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยเกษตรกรในชุมชน ดังนั้นหากจะจัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนเป็นระบบควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งการส่งเสริมการตลาด จัดฝึกอบรมแนวคิดความรู้ และวิธปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์จัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดทำแผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อไป

4. ชุมชนควรมีการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และรับทราบนโยบายใหม่เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางนำความรู้มาบูรณาการร่วมกัน พร้อมทั้งจัดตั้งเครือข่ายขยายการมีส่วนร่วมจากระดับย่อยไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น

5. ควรมีการแบบประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นำมาประเมินผลความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว และลดข้อบกพร่องของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดความยั่งยืนได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลหากนักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวใหม่อีกครั้ง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน พื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นการศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการมีส่วนร่วมเท่านั้น ซึ่งยังครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้นควรมีการศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรศึกษาลักษณะกิจกรรมนันทนาการที่เกษตรกรและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกันทำได้โดยนำทรัพยากรการเกษตรมาเป็นฐานการผลิตโดยไม่ทำให้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นสูญหายไป
2. ศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2526. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครปฐม. โรงพิมพ์อักษรสมัย, กรุงเทพมหานคร.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2539. คู่มือการจัดการทรัพยากรที่ดินเบื้องต้น จังหวัดนครปฐม. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กรมวิชาการเกษตร. 2544. คู่มือการท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยว. กรมวิชาการเกษตร, กรุงเทพมหานคร.
- กรมแผนที่ทหาร. 2526. แผนที่จังหวัดนนทบุรี ระบุว่าที่ 5036. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรมแผนที่ทหาร, กรุงเทพมหานคร.
- กรณีศึกษา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงการต่างประเทศและสมาคมเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม. 2537. แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), กรุงเทพมหานคร.
- กอบแก้ว ชัยเดชสุริยะ. 2546. การจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. การศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. 2525. คลองมหาสวัสดิ์.

คลองมหาสวัสดิ์. แหล่งที่มา: http://dds.bma.go.th/Csd/canal_h15.htm, 10 สิงหาคม 2548.

จักรพันธุ์ ปัญจสุวรรณ. 2545. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 1. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพมหานคร.

จัญญ์ จันทลักษณ์ และ กษิธิศ อื้อเขียวชาญกิจ. 2548. คัมภีร์การวิจัยและการเผยแพร่สู่นานาชาติ. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร.

นัตรชัย ด้วงจาด. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ช่อแพรว ทินพรรณ. 2544. สภาพเศรษฐกิจ - สังคมของนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชูเกียรติ ภัยลี. 2536. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. 2542. การจัดการ การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและ การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- ฐณผการจ คงอินทร์. 2545. การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านนาดีน ตำบลอ่าวนาง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดร.ชนี เอมพันธุ์. 2531. เอกสารประกอบการสอน อนุรักษ์วิทยา 471 หลักการใช้ที่ดินเบื้องต้น. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- _____. 2546. ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ในเอกสารประกอบการสอนวิชา 308424 การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. และ สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. 2545. การจัดการการท่องเที่ยวภาคกลาง. การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
- เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง ตำบลแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. 2534. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. บพิธการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร.
- ทวี ทองสว่าง และ ทศนีย์ ทองสว่าง. 2523. พิมพ์ครั้งที่ 1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทวีทอง พงศ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภารการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร.
- ที่ทำการปกครองอำเภอละลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. 2546. ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอละลานสัก. ตรีป แมกกาซีน ฉบับพิเศษ : 97 – 120.

ธเนศ ศรีสถิตย์. 2542. บทบาทของท้องถิ่นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

นภดล ภาคพรต. 2546. ความหมาย ความสำคัญ และหลักการการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน,

น. 165 – 171. ใน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพมหานคร.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2545. รายงานฉบับสุดท้าย Final Report แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา Action Plan for Ecotourism

Management at Wang Nam Kheow District in Nakhon Ratchasima ภายใต้แผน

ปฏิบัติการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบครบวงจรในพื้นที่นำร่อง. คณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

นาคม ชีรสวรรณจักร. 2541. ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,

มหาวิทยาลัยมหิดล.

นาคยา ธนพลเกียรติ. 2547. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมใน อำเภอ

วังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง.

พิมพ์ครั้งที่ 1. ภาควิชาการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

นรินาม. 2533. ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว. น. 19 – 23. ใน การท่องเที่ยว

ตำรา – เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 30. กรมการฝึกหัดครู, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2540. แผนการตลาดการท่องเที่ยว 2540. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,

กรุงเทพมหานคร.

นิวัติ เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3.
สำนักพิมพ์ริ้วเขียว, กรุงเทพมหานคร.

นำชัย ทนุผล. 2540. การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรม
หลักสูตร. 28 พฤศจิกายน 2540. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

บรรเจิด พลาญกูร. 2523. ทรัพยากรที่ดิน. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,
กรุงเทพมหานคร.

เบญจมาศ ณ ทองแก้ว. 2548. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของเกษตรกรในการเปิดสวนไม้ผล
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริเวณเกาะช้าง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีชา แดงโรจน์. 2544. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทดวงกมล
สมัย, กรุงเทพมหานคร.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2540. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

พงษ์สันต์ สัจจันทร์. 2547. เอกสารประกอบการสอนสาขาการใช้ที่ดินและการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การสำรวจและการประเมินทรัพยากรดิน. ม.ป.ท.,
กรุงเทพมหานคร.

พรสวาท วัฒนกุล, วีระศักดิ์ อุดมโชค, ดีเชลล์ สวนบุรี, กเชนทร์ ไกรสิทธิพงศ์, สุรเชษฐ์
เชษฐมาศ, สามัคคี บุญยะวัฒน์, ดร.ชนิ เอมพันธ์, นลองชัย แบบประเสริฐ, มณฑาทิพย์
ยุ่นฉลาด และ โกศล สุวรรณบุญ. 2548. การพัฒนาและการจัดการแหล่งพลอยแพร่ให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, น. 395 – 402. การประชุมวิชาการประเพณีเกษตรศาสตร์ –
ธรรมศาสตร์ - มหิดล – กองทัพเรือ ครั้งที่ 10. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2524. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. (เอกสารโรเนียว)

_____. 2527. นโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน. น.6-7 ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.

ภาควิชาปฐพีวิทยา. 2541. ปฐพีวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

มนู โอมะคุปต์ และ วลัยรัตน์ วรรณปิยะรัตน์. 2528. โครงการศึกษาการใช้ที่ดินปัจจุบันโดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมเปรียบเทียบกับแผนที่จำแนกประเภทที่ดิน, น.1 – 21. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 23. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

มัตติกา พนมธรนิกุล, จิรวัดน์ เวชแพทย์, และ พรชัย ปรีชาปัญญา. 2547. การใช้ประโยชน์ที่ดิน. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพมหานคร.

มูลนิธิโลกสีเขียว. 2542. การใช้ที่ดินและนโยบาย. ใน สุกรานต์ โรจน์ไพรวงศ์. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540 – 2541. อมรินทร์พริ้นติ้ง, กรุงเทพมหานคร.

ยศวีร์ ยุกตะนันท์. 2547. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยุทธ ไกยวรรณ. 2546. สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ดี, กรุงเทพมหานคร.

รัฐปกรณ์ นิภานันท์. 2548. การทำแผนพัฒนาตำบลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. แหล่งที่มา: <http://www.law2day.com/hotstories/plan.html>, 20 พฤษภาคม 2548.

ราณี อธิชัยกุล. 2546. รูปแบบของการท่องเที่ยว, น. 73 – 81. ใน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2547. การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

เรวดี ประเสริฐเจริญสุข. 2547. วาระประชาชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน, น. 495 – 506. สิ่งแวดล้อม 2547. ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร.

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. เอกสารประกอบการบรรยาย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2546. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, น. 69-72. การประชุมวันสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพกับการขจัดปัญหาความยากจนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ฝ่ายความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร.

วิชา นิยม. 2547. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

วิชัย เทียนน้อย. 2545. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 4. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพมหานคร.

วิดา ประสาทกิจ. 2543. โครงการพระราชดำริตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. อนุสาร อ.ส.ท. 41 (5): 56 – 60.

วรัญญา ภัทรสุข. 2545. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- วรรณพร วนิชชาณุกร. 2537. นิเวศท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
- วิลาส เตชะไพฑูริย์. 2538. การท่องเที่ยวสู่อุทยานเพื่อการอนุรักษ์ยังไม่ชัดเจน, น. 178 –197. ใน สมัย อภาภิรม และ เขาวนันท์ เชษฐรัตน์, บรรณาธิการ. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538. การไฟฟ้านครหลวง, กรุงเทพมหานคร.
- วสันต์ ภูเกียรติกุล. 2531. แนวทางการพัฒนาชนบทกับงานส่งเสริมการเกษตร. สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2547. เกษตรยั่งยืน วิธีการเกษตรเพื่ออนาคต. มุลนิธิสายใยแผ่นดิน, กรุงเทพมหานคร. แปลจาก Rejintjes, C., B. Haverkort, and A. Water-Bayer. n.d. **Farming for the future.** n.p.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. 2541. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, นครปฐม.
- วรรณ วลัยวานิช. 2546. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- เว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. แหล่งที่มา: <http://www.tourismthailand.org/agrotourism/indexx.htm>, 10 พฤษภาคม 2548.
- เว็บไซต์ไทยด้าบลดอทคอม. 2548ก. ข้อมูลตำบลมหาสวัสดิ์. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com>, 10 พฤษภาคม 2548.
- _____. 2548ข. ข้อมูลตำบลศาลายา. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com>, 10 พฤษภาคม 2548.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ขั้นสุดท้าย
แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพมหานคร.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2542. คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
แบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานเบื้องต้น การศึกษา
เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เสนอต่อการท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2543. รายงานขั้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

สนธิ คชวัฒน์. 2547. เอกสารประกอบการประกอบการสอนวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติระดับภูมิภาค. โครงการหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขา
การใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

สมชาย กิตยากุล. 2542. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่ม
น้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สยามสมาคม. 2528. การอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทย ในแง่การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ.
ใน ธวัชชัย สันติสุข เต็ม สมิตินันท์ และ Warren Y. Brockelman. (บรรณาธิการ).
พิมพ์ครั้งที่ 1. การอนุรักษ์ธรรมชาติ. ชูติมาการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร.

สวัสดี โนนสูง. 2543. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 1. โอเดียนสโตร์,
กรุงเทพมหานคร.

สินธุ์ สโรบล. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร.

สาธิต ตันติกฤตยา. 2546. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรต่อการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเลนดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. 2541. วิสัยทัศน์การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ. ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2547. การท่องเที่ยวและหลักการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุริย์ ตันต์ศรีสุโรจน์. 2531. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุริรัตน์ ฦ นกร. 2526. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตชานเมืองกรุงเทพมหานครและผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อเกษตรกรชานเมือง กรณีศึกษาเขตหนองแขม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวรรณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. 2540. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism). จุลสารการท่องเที่ยว. 16 (มกราคม – มีนาคม 2540): 41 – 44.

เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์ และ สุภารัตน์ นาคประกอบ. 2548. ชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน, น. 200 – 214. การประชุมวิชาการประเพณีเกษตรศาสตร์ – ธรรมศาสตร์ - มหิดล – กองทัพเรือ ครั้งที่ 10. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ. 2547. ผลการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน โจอันเนสเบิร์ก 2545. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล. 2546. แผนพัฒนาการเกษตรชุมชน. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร, นครปฐม.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2538. สถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย, น. 20-28. ใน รายงานการสัมมนา เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2541. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2539 – 2540. ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กรุงเทพมหานคร.

อรรถพันธ์ จันทรัตนวงศ์. 2547. การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วมในการปลูกไม้กฤษณาบริเวณแนวกันชนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อาทิตย์ ควรหา. 2542. การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่แนวเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง กรณีศึกษา ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อิทธิพล ไทยกมล. 2545. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์. 2544. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุไรพรรณ เปี่ยมนิเวศน์. 2544. การจัดการด้านการสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวกของ
ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อนุชา เล็กสกุลคิลก. 2531. การใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเลเพื่อการท่องเที่ยว, น.39 – 57.
การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 26. มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อภิพรรณ พุกภักดี. 2539. แนวทางในการเข้าสู่การเกษตรยั่งยืนในระบบนิเวศที่ใช้
ความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นประโยชน์, น.6 - 15. การสัมมนากระบวนการทำ
ฟาร์ม ครั้งที่ 11. กรมวิชาการเกษตร, กรุงเทพมหานคร.

ฤทัยวัลลภ มโนสา. 2544. แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานประวัติศาสตร์
เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Chambers, R., A. Pacay and L.A. Thrupp. 1989. **Farmer First : Farmer Innovation and
Agricultural Research**. Short Run Press, North Yorkshire.

Chapin, F.S. 1977. “**Social Participation and Social Intelligence**” pp. 215-217. in
Delbert, M. n.d. Handbook of Research Design and social Measurement. (3 d. ed.).
Longman, New York.

Diamantis, D. 2004. **Ecotourism**. Thomson Learning, London.

Fennell, A.D. 1999. **Ecotourism an introduction**. Routledge, London.

Kasperson, R.E and M. Breitbat. 1974. **Participation Decentralization and Advocacy Planning.** Paper No.25 Association of American Geographers, Washington D.C.

Virmani, S.M., J.C. Katyal, H. Eswaran and I.P. Abrol. 1994. **Stressed Ecosystems and Sustainable Agriculture.** Oxford & Publishing Co.PVT.LTD, India.

Whittaker, R.H. 1970. **Communities and ecosystems.** Macmillan Co., London.

World Tourism Organization. 1997. **Sustainable tourism and environment.** In: International Tourism: a global perspective. 2nd ed. WTO, Spin.

_____. 2004. **Community Involvement in Health for Primary Health Care.** WTO, Geneva.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ชุดที่.....

หมู่บ้าน.....

แบบสอบถามประกอบการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
 คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

ผู้ตอบแบบสอบถาม นาย/นาง/นางสาว.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจงการตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () และกรอกข้อความในช่องว่างตามความคิดเห็นและตามความเป็นจริงของท่าน และขอความกรุณาตอบคำถามทุกข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

() น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี () 21 – 30 ปี
 () 31 – 40 ปี () 41 – 50 ปี
 () 51 – 60 ปี () มากกว่า 60 ปี

3. ตำแหน่งในครัวเรือน

() หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน () คู่สมรส
 () บุตร () อื่นๆ.....

4. สถานภาพ

() โสด () สมรส
 () หย่า/แยกกันอยู่ () หม้าย

5. ระดับการศึกษา

- () ไม่ได้เรียน () ประถมศึกษาปีที่.....(ระบุชั้น)
 () มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) () มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)
 () อนุปริญญา/เทียบเท่า () ปริญญาตรี
 () สูงกว่าปริญญาตรี

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รวม.....คน (รวมตัวท่าน)

โดย เป็นชาย.....คน เป็นหญิง.....คน

7. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

- () เกิดที่นี่ (บริเวณคลองมหาสวัสดิ์)
 () ย้ายมาจากที่อื่น อำเภอ.....จังหวัด.....ย้ายมาตั้งแต่ปี พ.ศ.....
 รวมระยะเวลาที่ย้ายมาถึงปัจจุบัน.....ปี

8. สาเหตุที่ท่านย้ายมาอยู่ที่นี่

- () ญาติหรือเพื่อนแนะนำมา () แต่งงานกับคนในหมู่บ้านนี้
 () มาซื้อที่ดินเพื่อทำกินในหมู่บ้าน () จ้างจองที่ดินเพื่อทำกินในหมู่บ้าน
 () มารับจ้างทำงาน () ย้ายติดตามครอบครัว
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. อาชีพหลักด้านเกษตรกรรมของท่านในปัจจุบัน

- () ทำสวนผัก/ผลไม้ รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () ประมง รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () ทำนาข้าว รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () ทำนาบัว รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () สวนไม้ดอกไม้ประดับ รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () เลี้ยงสัตว์ รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
 () อื่นๆ โปรดระบุ..... รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี

รวมรายได้จากอาชีพหลักด้านเกษตรกรรมทั้งหมด.....บาท/ปี

10. อาชีพเสริมของท่านในปัจจุบัน

☐ ทำสวนผัก/ผลไม้	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ ประมง/จับสัตว์น้ำ	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ ทำนาข้าว	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ ทำนาบัว	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ สวนไม้ดอกไม้ประดับ	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ เลี้ยงสัตว์	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ รับจ้าง	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	รายได้รวมของครอบครัว.....บาทต่อปี
☐ ไม่มีอาชีพเสริม	

รวมรายได้จากอาชีพเสริมทั้งหมด.....บาท/ปี

11. รายได้ของครอบครัว (ยังไม่หักรายจ่าย)..... บาทต่อครัวเรือนต่อปี

12. รายจ่ายของครอบครัว..... บาทต่อครัวเรือนต่อปี

13. รายได้สุทธิ..... บาทต่อครัวเรือนต่อปี

14. การเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายในครัวเรือนของท่าน

☐ พอใช้และมีเงินออม	☐ พอใช้แต่ไม่มีเงินออม
☐ ไม่พอใช้ต้องกู้ยืมเงิน	

15. ถ้าท่านกู้ยืมเงินแหล่งเงินกู้ของท่านมาจากแหล่งใด

- ☐ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
- ☐ กองทุนหมู่บ้าน
- ☐ แหล่งเงินกู้นอกระบบ
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

16. ท่านมีที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของท่านหรือไม่

- ☐ ไม่มี
- ☐ มีที่ดินในความครอบครองจำนวนทั้งหมด.....แปลง รวมเนื้อที่.....วา.....ไร่

17. ลักษณะการถือครองที่ดินของท่าน

() เป็นเจ้าของที่ดินเอง จำนวน.....วา.....ไร่

() เช่าที่ดินผู้อื่น จำนวน.....วา.....ไร่

ราคาค่าเช่าที่ดิน.....บาท/ไร่/ปี

() อื่นๆ โปรดระบุ.....จำนวน.....วา.....ไร่

18. ท่านถือเอกสารสิทธิชนิดใด

() โฉนด

() สปก.

() ภบท.5

() นส.3 ก

() สค. 1

() อื่นๆ โปรดระบุ.....

19. ในหมู่บ้านของท่านมีที่ดินที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันได้หรือไม่

() ไม่มี

() มี มีพื้นที่.....ใช้เพื่อทำกิจกรรม.....
ระบุพื้นที่.....

20. ในหมู่บ้านของท่านมีที่ดินที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันในด้านการท่องเที่ยวหรือไม่

() ไม่มี

() มี พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว

() ที่จอดรถ

() ร้านอาหาร

() ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว- ตลาดริมน้ำ

() สวนส้มโอ

() สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหาร สุขาฯ

() สวนกล้วยไม้

() กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์

() นาบัว

() ที่จอดรถ

() อื่นๆ โปรดระบุ.....

21. ท่านใช้ประโยชน์ที่ดินของท่านเพื่อกิจกรรมใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เป็นที่อยู่อาศัย	☐ ทำสวนผัก/ผลไม้
☐ ประมง	☐ ทำนาข้าว
☐ ทำนาบัว	☐ สวนไม้ดอกไม้ประดับ
☐ เลี้ยงสัตว์	☐ อื่นๆ โปรดระบุ

22. ปัจจุบันท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก	☐ กลุ่มสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน
☐ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์	☐ กลุ่มอาชีพการเกษตรตำบลมหาสวัสดิ์
☐ กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ด	☐ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
☐ กลุ่มเกษตรกรทำนา	☐ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชุมชนวัดสุวรรณ
☐ กลุ่มอาชีพการเกษตรตำบลศาลาษา	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

23. ก่อนที่จะเกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในชุมชน ท่านรู้จักการท่องเที่ยวประเภทนี้หรือไม่

☐ ไม่รู้จัก	☐ รู้จัก

24. ท่านรู้จักรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากที่ใด

☐ กรมส่งเสริมการเกษตร	☐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
☐ วิทยุ	☐ โทรทัศน์
☐ หนังสือพิมพ์	☐ แผ่นพับ /เอกสารเผยแพร่
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

25. ท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือไม่

() เข้าร่วม ในกิจกรรมใดบ้าง

() ศูนย์บริการท่องเที่ยวเกษตร – ตลาดริมน้ำ รายได้.....บาท/เดือน

() สวนกล้วยไม้ รายได้.....บาท/เดือน

() สวนส้มโอ รายได้.....บาท/เดือน

() นาบัว รายได้.....บาท/เดือน

() กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ รายได้.....บาท/เดือน

() คนขับเรือ รายได้.....บาท/เดือน

() อื่นๆ โปรดระบุ..... รายได้.....บาท/เดือน

() ไม่เข้าร่วม เพราะเหตุใด(โปรดระบุ).....

26. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวด้านใดบ้าง

ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
1. มีความพร้อมในการต้อนรับและบริการ					
2. สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย					
3. มีทักษะและความรู้ในการต้อนรับและบริการ					
4. มีความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้					
5. สามารถดูแลและเฝ้าระวังความปลอดภัยได้					
6. มีความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว					
7. มีบรรยากาศสุภาพ และเป็นมิตร					
8. สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้					
9. มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ฯลฯ					
10. สถานที่ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้					

27. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกระจายรายได้ให้กับชุมชนทั่วถึงหรือไม่

() ทั่วถึง

() ไม่ทั่วถึง เพราะ.....

28. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนที่คนส่วนใหญ่เป็นของหน่วยงานใด

- () ที่ดินของรัฐ
- () ที่ดินเอกชน/ที่ดินส่วนตัว
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....

29. ท่านคิดว่ารายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนำมาใช้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและใช้ในการพัฒนาชุมชนหรือไม่

- () นำไปใช้ อย่างไร.....
- () ไม่ได้นำมาใช้

30. หน่วยงานหรือองค์กรใดมีส่วนในการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

- () หน่วยงานราชการ
- () องค์กรเอกชน
- () ชุมชนในพื้นที่
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำชี้แจง : โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างท้ายข้อความที่ตรงกับกิจกรรมของท่านในด้านการมีส่วนร่วมในการ ใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการเลือกคำตอบให้ถือเกณฑ์ดังนี้

ไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ท่านไม่เคยร่วมกิจกรรมหรือเข้าร่วมในกิจกรรมน้อย
มีส่วนร่วมปานกลาง หมายถึง ท่านเคยร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง
มีส่วนร่วมมาก หมายถึง ท่านเคยร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

การมีส่วนร่วมในการใช้ที่ดิน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ไม่ส่วน ร่วม/น้อย	มีส่วนร่วม ปานกลาง	มีส่วน ร่วมมาก	หมายเหตุ
1. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว				
2. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในที่ประชุมและต่อผู้นำชุมชน				
3. ท่านมีส่วนร่วมในการสำรวจการใช้ที่ดิน ภายในหมู่บ้าน				
4. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงาน ที่เข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่				
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมทำกิจกรรม ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน				
6. ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน				
7. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์การใช้ที่ดิน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน แก่นักท่องเที่ยวและชุมชน				
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาการใช้ ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน				

การมีส่วนร่วมในการใช้ที่ดิน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ไม่ส่วน ร่วม/น้อย	มีส่วนร่วม ปานกลาง	มีส่วน ร่วมมาก	หมายเหตุ
9. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การใช้ที่ดินของชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน				
10. ท่านมีส่วนร่วมในการร่วมมือกันรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน				

31. ท่านคิดว่าปัจจัยต่างๆ ต่อไปนี้มีส่วนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท่านในระดับใด

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย
1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าผู้นำชุมชน มีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง เกษตรควบคู่ไปกับการจัดการการใช้ที่ดิน ของชุมชนให้มีความยั่งยืน					
2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าผู้นำในชุมชนของ ท่านเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นศูนย์กลาง ยึดเหนี่ยวจิตใจ					
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าในชุมชน มีวัฒนธรรม ความเชื่อมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและวิถีชีวิต					
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชาวบ้านในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ของชุมชน					
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนมีการจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง					

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประสานงาน ร่วมมือกันในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร					
7. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน					
8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนและชาวบ้านทุกระดับได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ					
9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนมีกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน					
10. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเมื่อท่านมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้วท่านจะเข้าร่วมกิจกรรม					
11. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเมื่อท่านได้รับข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้ว จะทำให้ท่านเข้าร่วมกิจกรรม					
12. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเมื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้วจะทำให้ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมนี้					
13. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากมีการส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น ท่านจะเข้าร่วมในกิจกรรมนี้					
14. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากท่านมีเวลาและมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพียงพอ ท่านจะเข้าร่วมกิจกรรมนี้					

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย
15. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าภาระในการประกอบอาชีพทำให้มีเวลาในการเข้าร่วมของกิจกรรมภายในชุมชนน้อยลง					
16. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนไม่ค่อยรับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาจัดการชุมชน					
17. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการที่ชุมชนมีหน่วยงานราชการ/องค์กรท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนงบประมาณหรือกิจกรรมแล้วจะทำให้ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมนี้มากขึ้น					
18. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากมีการส่งเสริมเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเกษตรจะทำให้ท่านเข้าร่วมกิจกรรมนี้มากขึ้น					
19. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากมีโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรท่านจะเข้าร่วมกิจกรรม					
20. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้วตัวท่านมากขึ้นท่านจะเข้าร่วมกิจกรรมนี้					
21. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนของท่านมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว					

32. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบในด้านใดต่อชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เกิดผล
1. ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น					
2. ชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ					
3. ชุมชนมีอาชีพเสริม					
4. เกิดความร่วมมือกันทำกิจกรรมในชุมชน					
5. ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก					
ผลกระทบ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เกิดผล
6. ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น					
7. เกิดมลพิษ เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย					
8. เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ					
9. ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนแปลง					

33. ท่านคิดว่าการทำเกษตรในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่

- () ไม่ส่งผลกระทบ
- () ส่งผลกระทบ ในด้าน
 - () ดินมีสภาพเสื่อมโทรม
 - () น้ำเสียจากพื้นที่เกษตรกรรม
 - () ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม
 - () อื่นๆ โปรดระบุ.....

34. ท่านคิดว่า การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ชุมชนต้องมีส่วนร่วมเข้ามาจัดการการท่องเที่ยว
- () ผลประโยชน์ที่ได้ต้องตกแก่คนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่
- () มุ่งที่จะให้ความรู้ความเข้าใจต่อชาวบ้านและนักท่องเที่ยว
- () ต้องให้แหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นฐานในการท่องเที่ยว
- () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

35. ท่านคิดว่าปัจจุบันการใช้ที่ดินในชุมชนมีความยั่งยืนหรือไม่

() ไม่มีความยั่งยืน

() มีความยั่งยืน

36.ท่านมีแนวคิดอย่างไรที่จะทำให้การเกษตรกรรมและการใช้ที่ดินในชุมชนมีความยั่งยืน.....

.....

.....

37. ข้อเสนอแนะในการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในชุมชนของท่าน

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามขอ

ภาคผนวก ข

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

1กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
“ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์”

(A Sightseeing Tour on Orchards and way of Life along Mahasawad Canal by a Long Tail Boat)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ได้ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยหน่วยงาน รัฐบาลและชุมชน เป็นการนำทรัพยากรทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ทำให้ เกษตรกรและชุมชนเกษตรมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตร มีการจำหน่าย สินค้าการให้บริการต่างๆ และความรู้การเกษตรแก่นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไป การท่องเที่ยว เชิงเกษตรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอยู่บริเวณวัดสุวรรณ ตำบลศาลายา มีจุดท่องเที่ยว 4 จุด คือ สวนกล้วยไม้ สวนผลไม้ นาบัว และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

ภาพผนวกที่ ข1 คลองมหาสวัสดิ์ เส้นทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ภาพผนวกที่ ข2 การสัญจรทางน้ำแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของสายน้ำที่ยังคงมีให้เห็น

ภาพผนวกที่ ข3 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ภาพผนวกที่ ข4 สวนกล้วยไม้ พันธุ์ทัศนีย์ ซึ่งมีที่เดียวในประเทศไทย

ภาพผนวกที่ ข5 ดอกกล้วยไม้ที่ตัดแล้วและเตรียมห่อเพื่อส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

ภาพผนวกที่ ข6 สวนผลไม้ปลอดสารพิษ

ภาพผนวกที่ ข7 ไวน์ผลไม้ ผลผลิตจากการแปรรูปจากสวนผลไม้

ภาพผนวกที่ ข8 นาน้ำว เกษตรกรสาธิตวิธีการเก็บบัว

ภาพผนวกที่ ข9 ดอกบัวที่เก็บแล้วรอคัดเพื่อนำไปจำหน่าย

ภาพผนวกที่ ข10 ข้าวตังหมูหยอง ก่อนนำเข้าเตาอบ

ภาพผนวกที่ ข11 ขั้นตอนการอบข้าวตังหมูหยอง

ภาพผนวกที่ 12 ศูนย์แปรรูปข้าวไทย เพื่อผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
(ข้าวดังจากข้าวซ้อมมือ)

ภาพผนวกที่ ข13 ข้าวดังที่บรรจุห่อเพื่อนำไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

ภาพผนวกที่ ข14 สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพผนวกที่ ข15 ลานจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาวเจริศา จำปา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2524
สถานที่เกิด	ตรัง
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว) สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองแผนงานและประเมินผล กรมควบคุมมลพิษ 92 ซอยพหลโยธิน 7 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ของศูนย์การศึกษา การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน (KU-SLUSE)